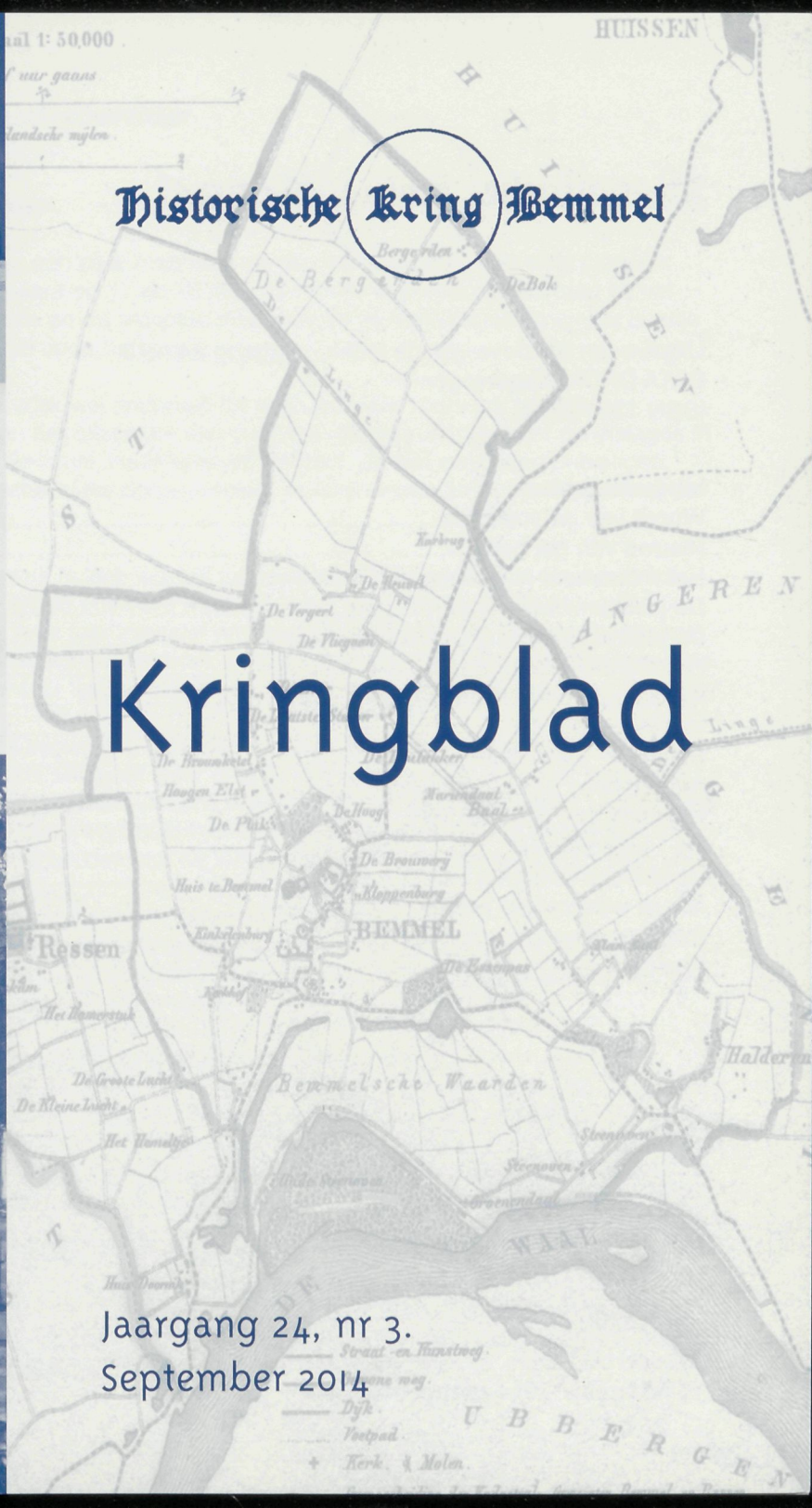

Historische Kring Bommel

Kringblad

Jaargang 24, nr 3.
September 2014

Historische Kring Bemmelen

Uitgave ten behoeve van de leden, jaargang 24 no 3
DATA DRUK Wageningen
ISSN 1384-9271

Inhoudsopgave:	blz.
Woord van de voorzitter.....	1
Nieuws van het bestuur.....	2
Het monument in Haalderen (Exodus).....	3
De jubileumviering (red)	4
De jubileumviering door Maria Janssen.....	10
Het Manneneiland, de Soos.....	12
Karikatuur van Adri Costerman.....	21
Van Huus Uut (3).....	22
Stadwijk - Vuistbijlen.....	30
Advertenties uit de oude doos.....	35
Knipping, het dagboek van.....	42
De Pestepidemie.....	50
De Watersnoodramp.....	54
Nieuw verschenen boeken.....	58
Internetwetenswaardigheden.....	59
Photoshop	60

Dit is de zeventigste. uitgave van het Kringblad.

Het voornemen bestaat het volgende nummer in januari 2015 te laten verschijnen.

Kopij voor dit nummer is welkom en kan bij de redactieleden of bij het secretariaat worden ingeleverd. (Voor de gegevens zie achterin dit blad)

Als uiterste datum voor het inleveren van de kopij willen wij graag

15 november 2014 aanhouden. red.

Woord van de voorzitter

Beste kringleden,

We zijn al weer een paar maanden verder, maar wat een geweldig jubileum hebben we gevierd op 17 en 18 mei. Een grote opkomst op zaterdag bij het officiële gedeelte en de receptie, maar ook bij de tentoonstelling en het hoekje met prenten van Joop Verburg.

Het heeft natuurlijk wel anderhalf tot twee jaar jaar voorwerk gekost. Als ik denk aan het uitzoeken van de foto's die gebruikt zijn voor de etalages in de winkels in Bemmelen, Haalderen en Ressen. Ze zijn zeer goed ontvangen door de respectievelijke dorpsgenoten, en later waren ze te bezichtigen op de tentoonstelling.

Maar het klapstuk is toch wel het jubileumboek geworden, een groot succes met louter en alleen positieve reacties. Ik wil alle vrijwilligers die in welke vorm dan ook bijna twee jaar intensief aan ons jubileum gewerkt hebben, bedanken, zeker de vrijwilligers die het boek hebben samengesteld. De eerste oplage was snel uitverkocht; er ligt inmiddels een tweede druk bij de boekhandel.

We kunnen als vereniging met trots terugkijken op een zeer gezellig en druk bezocht jubileum. Dit geeft weer energie om nog eens 25 jaar door te gaan. Natuurlijk met het maken van ons kringblad en het bezorgen ervan, maar zeker ook het grote karwei van inventariseren en automatiseren van ons archief in ADLIB, het onderhouden van de website en zo meer. Ook hulde aan deze vrijwilligers.

Als dit kringblad verschijnt, hebben we al een gezellig samenzijn gehad met onze vrijwilligers op 16 augustus. Dat is wel het minste wat we als bestuur kunnen doen, als dank voor alle inzet.

Ja, en dan gaan de zaken weer gewoon door.

Op 7 september "LingewaardUit", 14 september de Monumentendag, in december de filmavond en natuurlijk het kringblad dat deze keer verschijnt onder een deels nieuwe redactie.

Adri Stuart en Maria Janssen hebben het stokje overgedragen aan René Haegens en Charles Derksen. Maria Loonen is redactielid gebleven.

Wat ons de komende jaren zeker bezig zal houden is onze huisvesting: hoe gaat het aflopen met het kerkplan of wordt het toch weer de Kinkel. Ik heb geen glazen bol maar het bestuur zal zeker proberen het beste er uit te halen. Met de steeds groter wordende groep actieve leden zal dat zeker gaan lukken. Ik wens u veel leesplezier

Van de bestuurstafel

Wim Bouwman

Van bestuurszijde kunnen we mededelen dat:

- De eerste druk van het jubileumboek, groot 1.000 stuks, is uitverkocht. De opdracht is gegeven voor een tweede druk van 500 stuks die inmiddels geleverd is en waarvan er alweer ruim 200 zijn verkocht!
- De Liberation Route door Lingewaard wordt uitgebreid met een vierde luisterkei in Ressen.
- Namens de Historische Kring zal Gijs Bouwman samen met Wessel van Olst de tekst verzorgen.

De volgende activiteiten staan gepland:

- 14 september: Open Monumentendag met als thema 'Reizen'. Met de gemeente is afgesproken dat in de Kinkelenburg een tentoonstelling zal worden georganiseerd met als onderwerp VERVOER, zoals de Betuwse tram, Veerhuis 'De Arend', de G.T.W. en de Remise.
- Er wordt een dorpswandeling aan de hand van het jubileumboek georganiseerd.
- Met de gemeente Lingewaard is afgesproken dat er een tentoonstelling zal worden georganiseerd in het gemeentehuis en/of de Kinkelenburg ter ere van het feit dat de Kinkelenburg 60 jaar in gebruik is als gemeentehuis. De tentoonstelling zal enige tijd te bewonderen zijn.
- 18 september: Lezing door Michel Bongers. De lezing zal gaan over de gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld ten tijde van Market Garden. Met name over de hevige strijd die gewoed heeft in 1944. Tevens zal er gesproken worden over zijn boek 'De Heuvel'. Het betreft een terugblik van de hoofdpersoon, een voormalige Duitse hospiksoldaat, die in het voorjaar van 1974, samen met een oogverblindende vriendin, een hotelkamer neemt in het Wapen van Bommel, gerund door de familie Jansen. Van hieruit gaat hij op zoek naar een gevallen kameraad die op 5 januari 1945 sneuvelde tijdens een nachtelijke patrouille op De Heuvel, het stuk niemandsland tussen Bommel en Huissen waar in die tijd zwaar gestreden werd tussen Britten en Duitsers. Een zoektocht die onverwacht uitpakt.
- Panelen Route. Op markante plaatsen in Bommel worden panelen geplaatst.
- Filmavond in december. Wederom in het verzorgingshuis Liduina. Momenteel wordt nog hard gewerkt om van divers beeldmateriaal een mooie voorstelling te maken.

Herinneringspaneel 'Slag om Haalderen'

René Haegens

Op 12 september 2014 wordt in Haalderen het paneel onthuld dat herinnert aan de felle strijd tussen de Britse bevrijders en de Duitse bezetters in de herfst van 1945. De onthullingsplechtigheid wordt bijgewoond door onder meer burgemeester Marianne Schuurmans en wethouder Theo Jansen. Het is een initiatief van het 4 Mei Comité Haalderen, Joop Wismans en het Exoduscomité.

Op het herinneringspaneel genaamd 'Slag om Haalderen' staat in drie talen (Nederlands, Duits en Engels) onder meer:

'Dagenlang golfde de strijd om het dorp heen en weer. Pas op 4 oktober viel de beslissing. Na een geweldig trommelvuur wist de Britse 50e Northumbrian Infanteriedivisie Haalderen in te nemen. Intussen was bijna het hele dorp verwoest of in brand geschoten. Tot overmaat van ramp hadden de Duitsers bij hun terugtocht de kerktoren opgeblazen.

De bewoners hadden bijna 14 dagen in schuilkelders geleefd. Soms hadden ze te midden van hevig granaatvuur van de ene schuilplaats naar de andere moeten kruipen. Massaal sloegen ze op de vlucht. De meesten trokken naar het ook bevrijde Bemmelen om daar onderdak te zoeken in verlaten kelders en huizen.'

De vernielde rooms-katholieke kerk 'Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten' te Haalderen

Veel belangstelling voor jubileumviering

René Haegens

Zaterdag 17 mei werd in de Kinkel het 25-jarig bestaan gevierd van de Historische Kring Bemmel.

De belangstelling voor deze feestelijke aangelegenheid van leden en overige genodigden was zo groot dat een deel van het publiek zelfs (tijdelijk) genoegen moest nemen met een staanplaats.

Het werd alles bij elkaar een ruim twee uur durend programma dat ondanks de hitte in de zaal met verve werd gepresenteerd door penningmeester / spreekstalmeester Nol van Rossum. Nol moest onverwacht invallen omdat Theo Peren om gezondheidsredenen verstek moest laten gaan. Het ensemble Animuze onder leiding van Henk Wierink zorgde voor de muzikale begeleiding.

Animuze o.l.v. "maestro" Henk Wierink.

Voorzitter Gijs Bouwman opende het feest met een toespraak waarin hij met name de vele vrijwilligers roemde die de vereniging vanaf het begin hebben gedragen.

Daarna volgde een film, geregisseerd door Han de Winter, waarin de oud voorzitters Eef Arns, Marc Kocken en Louis Dolmans herinneringen opriepen aan de tijd waarin zij de vereniging leidden. Ook kwam medeoprichtster (en nog steeds bestuurslid) Maria Janssen aan het woord.

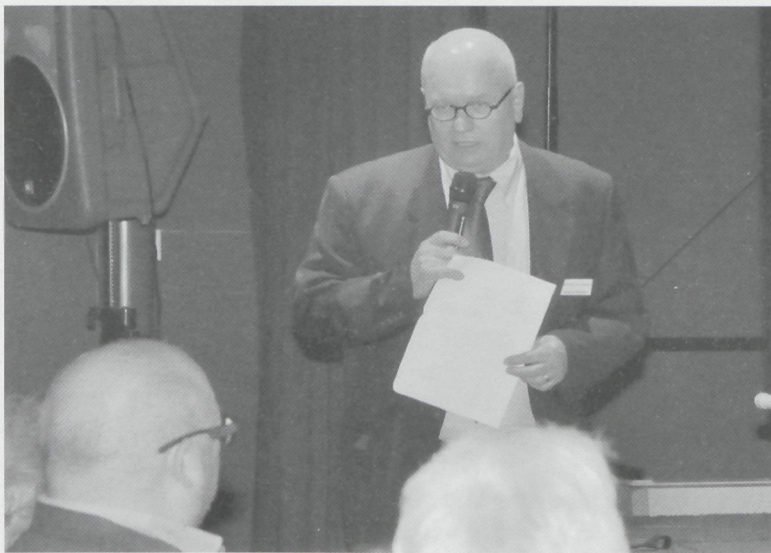
Namens de gemeente Lingewaard sprak Theo Janssen, de wethouder die Cultureel erfgoed en monumenten in de portefeuille heeft. Hij memoreerde de uitstekende samenwerking tussen de historische kringen van Huissen, Gendt en Bemmelen, maar omzeilde met de nodige voorzichtigheid de vraag die Gijs Bouwman hem had gesteld over de toekomstige huisvesting van de Historische Kring.

Tot verrassing van velen (en zeker ook van haar zelf) werd vervolgens Maria Janssen-van Gelder op het podium geroepen. Ze werd door Gijs Bouwman in het zonnetje gezet omdat zij als medeoprichtster van de vereniging ook al 25 jaar deel uitmaakt van het bestuur. Zij kreeg hiervoor een oorkonde, een zilveren HKB-speld, een bos bloemen en een erelidmaatschap voor het leven.

Het laatste onderdeel van het jubileumprogramma vormde de presentatie van het jubileumboek 'Van de Arend tot de Leste Stuver en van de Kolk tot de EKV'. Daarbij vertelde Charles Derksen, samen met Henk Wierink de samensteller van het boek, hoe het tot stand was gekomen en hoe de lezer aan de hand van het fictieve echtpaar en oud-Bemmelaren Ans en Frans een wandeling maakt door het huidige Bemmel, Haalderen en Ressen en daarbij via oude foto's wordt herinnerd aan de situatie in de vorige eeuw.

Het eerste exemplaar van het boek werd door Gijs Bouwman aangeboden aan wethouder Janssen.

Na afloop van de bijeenkomst was er uitgebreid gelegenheid om nog wat na te praten. En om de tentoonstelling te bekijken die was ingericht met tekeningen van Joop Verburg. Joop die in 2011 overleed, was lange tijd secretaris van onze vereniging; hij tekende en schilderde

in zijn vrije tijd in heel Bemmell veel straten en gebouwen.

De expositie was ook nog op zondag te bezichtigen. Daarnaast was een grote collectie foto's te zien die in het gedenkboek zijn opgenomen. Een verrassend groot aantal Bemmellaren kwam die dag nog een kijkje nemen en kocht een exemplaar van het boek. Hoewel op deze dag geen officiële gebeurtenissen plaatsvonden, hebben toch 150 tot 200 mensen een bezoek gebracht aan de Kinkel.

De eerste oplage van het jubileumboek (1000 stuks) was begin juli helemaal uitverkocht, maar er is inmiddels een tweede druk, een stapel van 500 nieuwe boeken aanwezig. Voor degenen die het nog niet hebben: Het jubileumboek is te koop in de boekwinkel van Polman, bij DA Van Appeldoorn en bij de Historische kring, voor het geringe bedrag van € 10,-.

Voldoende belangstelling bij de expositie.

Discussie's en vragen als: "Weet jij nog.....?"

De oude klassenfoto's deden het goed.

Niets was de Bol te dol en het boek vloog eruit!

Terugblik op het jubileum

Maria Janssen-van Gelder

Bij het verschijnen van dit nummer is het vier maanden geleden dat we het 25-jarig bestaan van de kring vierden op 17 en 18 mei.

De belangstelling was enorm; zowel voor de presentatie van het boek op 17 mei als voor de tentoonstelling.

Eigenlijk waren er twee tentoonstellingen op beide dagen. Tekeningen van Joop Verburg, uit het archief van de kring, waren voor het eerst te zien.

Ruim 100 oude foto's uit Bemmelen, Haalderen en Ressen waren vergroot en op tentoonstellingsborden geplakt. Het zien van de soms heel oude foto's zorgde voor veel gespreksstof bij de bezoekers.

Voor zoveel foto's hadden we zelf niet genoeg tentoonstellingsborden, maar daarvoor kregen we hulp van de Historische Kring Gente. Het gemak van "lenen bij de burens" is in dit geval dat de borden volgens hetzelfde systeem gemaakt zijn, zodat ze bij elkaar passen.

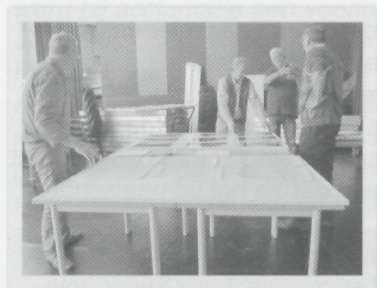
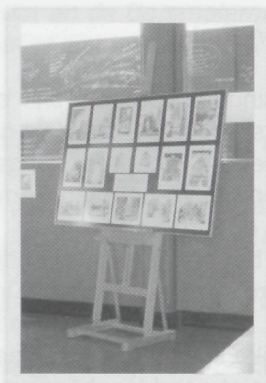
Veel vrijwilligers zijn in de weer geweest met het opbouwen en het later weer opruimen van de tentoonstelling. Er was veel mankracht nodig om het weekend te laten slagen.

De verrassing die mij, als langst zittend bestuurslid, ten deel viel was goed voorbereid. Dank daarvoor!

Dit is de 70ste uitgave van het kringblad in 25 jaar. 70 keer heb ik een of meerdere bijdragen per nummer gemaakt. Meestal waren het vaste rubrieken en een enkele keer een wat langer verhaal. Waar dat nodig was, maakte ik er foto's bij en zocht foto's bij andere verhalen. Voorlopig is dit mijn laatste bijdrage aan het kringblad.

**Tekeningen
van Joop**

**Voorbereiding en
enthousiaste bezoekers**

Bloemen en een zilveren speld

Sociëteit het Manneneiland

John Ruiter

Al sinds november 1941 bestaat in Bommel de 'Sociëteit het Manneneiland'. Oorspronkelijk onder de naam 'Sociëteit te Bommel'. Ze telt op dit moment 28 leden. Elke woensdagavond is er een bijeenkomst in het Wapen (voorheen het Wapen van Bommel) om samen te praten, te bridgen, te klaverjassen of te darten.

Via het secretariaat van de vereniging kregen wij het verslag in handen dat secretaris Van den Born in 1947 schreef over de eerste jaren na de oprichting. Hierbij een deel van het interessante verhaal. We hebben de oorspronkelijke spelling gehandhaafd, terwijl met 'xxx' de woorden zijn weergegeven die niet goed leesbaar waren in het oorspronkelijke geschrift.

De strenge voorwaarden die zeventig jaar geleden aan nieuwe leden gesteld werden, zijn inmiddels overigens aangepast. De sociëteit staat in principe open voor iedereen. Nu geldt enkel nog als vereisten dat men man is en afkomstig uit de gemeente Lingewaard. Bovendien hanteert men de 'bierviltjes-procedure': tenminste 5 bestaande leden moeten tijdens een bijeenkomst door hun handtekening op een bierviltje aangeven dat ze het lidmaatschap van de nieuwe kandidaat steunen.

Degenen die interesse hebben om lid te worden van de sociëteit of nadere informatie willen, kunnen contact opnemen met secretaris John Ruiter, telefoon 0481 - 461747 of e-mail johnruiter@planet.nl.

Verslag van de lotgevallen van de Sociëteit te Bommel vanaf oprichting tot Februari 1947

Oprichting (door J. van den Born)

De Sociëteit te Bommel is opgericht in de donkere jaren van de bezetting door den mof. Het geheele land zuchtte onder een onverdraaglijk juk en naarmate de bezetter de duimschroeven aanzette voelden de goede Nederlanders zich steeds meer tot elkaar aangetrokken en gevoelde men behoefte aan een inniger contact om in vertrouwde kring zijn hart te kunnen luchten en vaak ook om tot daden, tegen den bezetter gericht, te komen. Bommel bleef daarbij niet achter. Gezamenlijk en individueel werd goed werk gedaan en een uitvloeisel van de groote behoefte aan een uitlaat van de geladen gemoederen was het streven van eenige inwoners om tot de oprichting van een Sociëteit te komen. Er bleek een gezonde belangstelling aanwezig bij de verschillende kandidaat-leden, welker aantal groeide naarmate zij zelf gevraagd werden eenige mensen te noemen die zij geschikt achtten voor een regelmatig samenzijn. Dit aantal was gebonden aan het getal 20;

werd daarboven gegaan dan kwam men in conflict met het "vergaderverbod", voortspruitende uit de angstpsychose van den bezetter en de Bemmelingen wenschten geen toestemming te vragen aan den mof of zijn handlangers voor de oprichting van hun Sociëteit.

Zo kwamen in November 1941 in het zaaltje van Café Jan Nas bij elkaar de volgende mensen: J.M. van den Born, C. Breunisse, W.J.J. Bus, A. Costermans, W. van Elk, Ch. Estourgie, P.H. Evers, J. Helmich, G. Hermans jr., W. Hermans jr., W. Jansen jr., Mr. A. Jansen, H. Jansen, B. Kerkhofs, P.B. Noordzijl, W. van Oppenraay sr., W. van Oppenraay jr., Th. Slood, W. v. Swelm, A. Wierink, terwijl Dr. Poell bericht van verhindering zond en ons veel succes toewenschte.

Het succes was volledig. In een zeer geanimeerde vergadering werd besloten éénmaal per week en wel 's Woensdagsavonds bij elkaar te komen en werd bij acclamatie een voorlopig bestuur gekozen bestaande uit de heren: J. Helmich, voorzitter, J.M. van den Born, secretaris, H. Jansen, penningmeester.

Aan dit voorlopige bestuur werd opgedragen de regelingen te treffen noodzakelijk voor een normaal Sociëteit-leven, geen gemakkelijke opdracht overigens, gezien de moeilijkheden die er toen reeds waren in ons eertijds zoo welvoorzien landje, om de nodige attributen aan te schaffen.

Café, Stalhouderij, Hotel NAS.

Gepijnigd geheugen

De voorzitter J. Helmich, voordien wel een zeer achtenswaardig burger, die men echter in het vereenigingsleven niet veel 'zag', ontpopte zich als een ter zake kundig gangmaker en zoo was de jonge spruit zeer spoedig in het bezit van het noodige 'speelgoed'. Zooals daar zijn (en nu na den oorlog waren) een schaakspel, damspel, domino-spel en de noodige speelkaarten, alles opgeborgen in een stevige solide kist in Bemmeler gefabriceerd en voorzien van een nog solider slot, dat de inhoud van kostbare schatten deed vermoeden, welk vermoeden versterkt werd door het feit dat de sleutels van het slot zeer nadrukkelijk en plechtig gehanteerd werden door den voorzitter en niemand anders. Wanneer de Bemmeleren van oudsher niet eenvoudige lieden waren, zou hier zeker de functie van xxx-zegelbewaarder zijn ingesteld. Vanwege de eenvoud bleef dit achterwege. De voorzitter dokterde in prettige samenwerking met de andere voorlopig bestuurders goed uitgekende maatregelen uit die de goedkeuring konden verkrijgen van alle leden en die nadien zeer nuttig bleken te zijn. Alle verschil van meening die had kunnen ontstaan tusschen de hijgende hardloopers, fietsers, automobilisten die op het aanvangsuur het zaaltje, vaak nog voorzien van hoed en jas, het zaaltje kwamen binnen ploffen, werd van den beginne af daardoor voorkomen.

Die maatregelen werden later vele malen, al doende leert men, gewijzigd steeds in algemeen overleg en met algemeene instemming van alle leden. Was er in Bemmeler geen oorlog geweest, evacuatie en algeheele verwoesting, dan zou U een nauwkeurig genotuleerd verslag van alle vergaderingen zeker niet onthouden worden, want het was er.

Nu echter moet het geheugen van den schrijver gepijnigd worden om de lotgevallen der Sociëteit weer te geven, welke methode misschien ook voordelen heeft omdat de nuchtere opsomming van data en gebeurtenissen plaats maakt voor een weergave van de haast aandoenlijke wijze waarop alle leden zonder uitzondering hun jonge spruit met hun koesterende zorgen omringden en enthousiast waren bij elke nieuwe levensuiting die de goede gezondheid en voorspoedige groei van het wicht deden vermoeden.

Genoemde en steeds gewijzigde maatregelen werden als vanzelf in den loop der jaren, het 'huidige looprek' waarin onze 'kleine' zich zeer goed thuis voelt, en waarin met Uw toestemming aan het slot van deze regelen een beschrijving zal worden gegeven.

Requireerders

Wanneer na deze beschrijving den indruk gevestigd mocht zijn dat er eenige maanden verlopen waren, alvorens men de eerste bijeenkomst hield, dan zij hier nadrukkelijk gezegd dat dit geenszins het geval was, dat de leden er

Verslag van de latgevallen van de
Sociëit te Bemmelt vanaf oprichting tot Februari 1947

Oprichting:

De Sociëit te Bemmelt is opgericht in de donkere
jaren van de bezetting door de nazi's.
Het gehele land leefde onder een onoverdraaglijk juk
en naarmate de bezetter de duimsteekende
aanpakte soelden de goede Nederlanders zich steeds
meer tot elkaar aangelrokken en gewilde men
behoefte aan een inniger contact om in
de wonden die nu hart te kunnen luchten
en vaak ook op het daken, tegen den dieretor
geacht, de hoven.

Bemmelt bleef daarbij niet achter. Aankomende
en individueel werd goed werk gedaan en een
mitolairaal van de groote behoefte aan een
mitlaar van de gefaden gembederen was het
sterven van denige ijfzomers om tot de
oprichting van den Sociëit te komen.

De Sociëit was gekende belangstelling aanwerij
bij de verschillende landbouw. Eeden, zelf
aantal groeide naarmate zij zelf gevraagd
werden eenige menschen het noemen dat zij
gevoelt stichtten van den regelmatig samenkom.

Het aantal was gebonden aan het getal 20; rust
daarvoor gezag den toren van een conflict
met het "vergeestend", zoogezegd, met
de angstige psychen van den bezetter en de Bemmelt.

Het door J. van den Born geschreven verslag van de oprichting en de eerste jaren daarna.

geen gras over lieten groeien maar van meet af aan en zonder onderbreking elken Woensdag bij elkaar kwamen om te schaken, te dammen, te kaarten, terwijl de dunsten onder ons de treurige moed hadden zich in de onmogelijkste bochten te wringen om het biljart, daarbij de omzittende kaart-ers herhaaldelijk en nadrukkelijk in de nek te pikken met het achtereinde van hun queue, waaraan deze omstanders zich al of niet met succes poogden te onttrekken door hun neuzen tijdelijk op hun tafeltje te plengen.

Over het kaarten moet nog iets naders verteld worden. De strijdmethoden waren tweeërlei. De ouderen onder ons waren eerbiedwaardige 'requireers' (= ridders) die zich met volledige overgave verdeden aan hun kaart-hartstochten, waarbij men, natuurlijk ten onrechte wel eens den indruk kreeg, dat er visueel contact bestond met de kaarten van de tegenpartij.

De 'broekjes' bezondigden zich aan een modern spel dat zij 'Bridge' noemden, met welwillende belangstelling lieten de ouderen dat toe.

Wanneer er ooit sprake was van een langzame evolutie of revolutie (zooals U wilt) dan voltrok zich deze in de Sociëteit te Bemmelo. Om het heel hard te zeggen: geleidelijk aan gingen de 'requireers' aan het bridgen. Hierover zou heel veel te zeggen zijn, maar wanneer we een blik in de toekomst werpen dan is de mogelijkheid niet uitgesloten dat wij na vele jaren een minder belangrijk onderdeel van het spel, namelijk het bieden, onder de knie zullen krijgen.

Laten wij het hopen. Het zal U duidelijk zijn, dat de schrijver tot de jongeren behoort.

Vervolgens zij in het kort gerefereerd wat er zooal verder in het leven van ons jeugdig troetelkind geschiedde.

Toen de stoute Uxxx-man, het lid Wierink, getooid met een lange bos haren, als baardmans dus, uit het gijzelaarskamp terugkeerde naar Bemmelo, uitte de Sociëteit haar vreugde in een stijlvolle bijeenkomst, waartoe ook Mevrouw Wierink was uitgenoodigd.

Bloemen, gebak, en door de leden bijeengescharrelde wijn, verhoogden wel zeer de stemming op dit feest, waarop de voorzitter zijn niet geringe rede-naarstalenten tentoonspreidde.

De wijze waarop onze kleine, de Sociëteit, zich bij dit eerste optreden in het openbaar gedroeg, had aller instemming en er zat een belofte in voor de toekomst.

Als uitvloeisel van deze gebeurtenis werden verschillende keeren onder de leden verzamelingen gehouden voor brood, spek, worst en allerlei andere zaken, waaraan in de kampen behoefte bestond. Er werd gul gegeven.

Hartelijke dankbetuigingen van Hellenberg Huber werden ons gezonden.

Wegens ziekte van de penningmeester H. Jansen werd als diens opvolger benoemd, de heer Ch. Estourgie.

Eigen home?

Zoo gingen de maanden voorbij en al werd het de kleine wel eens moeilijk gemaakt door den mof, haar ontwikkeling leed er niet onder. Werd zij vroeg naar bed gestuurd, soms al om 9 uur, dan kwamen de leden al om 7 uur bij elkaar om zich te koesteren aan haar warmte. Totdat op 17 september 1944 onze bevrijding naderde, en het kind moest onderduiken. We maakten ons ongerust of zij daar wel tegen zou kunnen.

Veel zou er hier te zeggen zijn over de ellende van direct oorlogsgevaar met fluitende granaten, gierende vliegtuigen, vlucht, xxx, het is hier niet de plaats. Elders kunt U hiervan uitgebreid kennis nemen.

In Mei en Juni 1945 teruggekeerd, ontdaan van alle bezittingen en comfort was iedereen gedwongen voor zich en zijn gezin te zorgen voor het aller-noodzakelijkste. Het zou van grof mannelijk egoïsme getuigd hebben als wij toen slechts een half uur besteed hadden aan gezelligheidsleven. Maar toen het weer zoo'n beetje 'liep' kwam de onweerstaanbare ouderliefde voor hun spruit weer tevoorschijn en uitte zich in een enthousiaste bijeenkomst bij den voorzitter, waar alle leden bijeen waren in September van het jaar 1945.

De rekening kon worden opgemaakt en dat was gauw gebeurd. Onze spruit vonden we daar terug, volkomen naakt, maar gaaf en gezond.

Er werd besloten zeer goed op haar te passen en daar haar eigen home door een meesterlijke geallieerde voltrefeer was vernietigd, werd zij liefderijk opgenomen beurtelings bij een der leden, voor zover er daken waren hersteld, gaten gedicht en ruiten ingezet.

Dat rustelooze leven lijdt zij nu nog. Het doet haar echter geen kwaad.

Integendeel. Elke Woensdag waren de leden weer bij elkaar. Traditie steunt op historie en al was deze nog maar zeer kort, er was traditie. Traditioneel was de prettige geest van saamhorigheid die steeds alle bijeenkomsten kenmerkte. Meent U niet, dat alle leden hun persoonlijke eigenschappen verborgen onder een amorphe sociëteitshouding; prettig was vaak het discours en de atmosfeer trilde vaak van sprankelende opmerkingen. "Zit je weer te zuigen" placht dan een onzer leden te zeggen. Het liep altijd goed af. De Sociëteit werd er vaak op uitgestuurd om, al of niet met bloemen, te getuigen van haar medeleven bij bruiloften, zilveren bruiloften, en andere gebeurtenissen in het leven van haar leden.

Bijzonderheden, namen en data zijn niet meer te achterhalen. Wil het mij vergeven.

Laat ons even verwijlen bij het heengaan van één onzer oud-leden. De heer W. v. Oppenraay Sr. De oorlogsellende had hem zeer aangepakt en na zijn terugkeer was hij niet meer de oude. Na een lang ziekbed droegen wij hem ten grave. Het stemt ons dankbaar dat de band met zijn familie niet verbroken werd, maar bestendigd is met de aanwezigheid van zijn zoon, een onzer meest trouwe leden. De jonge Dr. Westerman werd aangenomen als lid. Mag hij in de toekomst een trouw lid worden!

De bridgers namen toe in wijsheid en jaren en wilden hun krachten meten in een onderlinge kamp. Het gevecht nam eenige avonden in beslag en in beste stemming werd het eindresultaat bekend. Winnaars waren de heren P. Evers en W. Bus, ex-requireerders, die door prachtig team-work de anderen de hakken lieten zien. Degenen die zeggen dat ze 'moordkaarten' gekregen hadden, overdrijven stellig.

Het was niet Bemmél in een overmoedige bui, maar de Sociëteit te Elst, die den stoot gaf tot eenige bridge-partijen, tusschen beide groepen. Voor ik U iets hierover vertel, moet het eruit: Wij hebben beide keeren gewonnen! Dat men zich over honderd jaar nog verheuge! De ontvangst in Elst was zeer aardig en de regeling perfect. Aan het slot van de avond verzamelden zich de deelnemers aan een gezamenlijke disch, waar Elst het charmante gebaar maakte onze voorzitter te benoemen tot tafel-praeses. Het was best! Wij boden natuurlijk revanche aan.

Nogmaals Café, Stalhouderij, Hotel NAS in lang vervlogen tijden.

Naar Amsterdam

Heel vaak reeds was de wensch geuit om, al of niet in tegenwoordigheid der dames, een feest op touw te zetten hetgeen echter nog steeds niet gelukt was.

Dat lag wellicht aan het feit dat een onzer leden steeds zeer persoonlijk hamerde op de noodzaak de dames ook eens iets te gunnen en daarop nooit naliet onze voorzitter er op attent te maken, dat dit voor hem misschien moeilijk zou zijn. Let wel, onze voorzitter is een objectief man, maar ziet U ook niet die mogelijkheid?

Ondanks een, overigens zwak protest van hetzelfde lid werd besloten om

gezamenlijk, zonder vrouwen, naar Amsterdam te tijgen, hetgeen geschiedde. Des ochtends in alle vroegte na de bridge-wedstrijd in Elst. Het pad daar, was tevoren geëffend door de zeer gewaardeerde medewerking van de V.V.V. Amsterdam. Wij wandelden door oud-Amsterdam, zagen Vondels geboortehuis, prachtige grachten en Begijnenhof en vonden verheugd eenige verdwaalden terug aan de gezamenlijke maaltijd in "Brouwers Wapen", waar de burgemeester in een enthousiaste speech zijn voldoening uitsprak over de organisatie van de tocht.

's Middags werd het prachtige bedrijf van de K.L.M. bezichtigd, waar een bedrijvigheid heerschte die men zoo kort na den oorlog voor onmogelijk had gehouden.

Waren we allen vol aandacht voor dit groot-toerisme, culminerende in het vertrek van de Constellation van New-York, één onzer had andere belangstelling en voelde er wel iets voor om "het weijtje te huren". Op dat moment was Plesman echter niet aanwezig, zoodat dit uitgesteld moest worden. De borrel werd gebruikt in een kelder van een onbewoonbaar verklaarde woning, bij moeder Hendrina, en die smaakte best. Er werden dwaze weddenschappen afgesloten, waarbij de kas der Sociëteit in ieder geval wel zal bij varen, en er werd een commissie benoemd die verslag zal uitbrengen van deze reis. Het zij tot haar schande gezegd dat dit nog steeds niet gebeurde. Het sein om aan tafel te gaan werd gegeven door een onzer oudere leden die een geslaagde poging deed ons over te halen om in community singing "het lied van het wippertje" aan te heffen. Des avonds cabaret van Wim Sonneveld en na een biertje weer naar huis toe.

Het is toch niet waar dat eenige leden protesteerden tegen dit vroege vertrek. Wat zouden die dan wel gewild hebben?

Eenige weken later vond de Bemmelse-wedstrijd plaats tegen Elst, ten huize van het lid W. v. Oppenraay. U weet het al. We wonnen weer! Hier werd het contact gelegd voor een regelmatig treffen van beide dorpen.

In den loop van dit verslag werd U beloofd dat U een beschrijving zou worden gegeven van het "looprek". Hier komt het dan, droog en zakelijk: Naam: Onbekend. Wanneer komt doopfeest?

Weldaad voor het dorp

Toetreden nieuwe leden. Tijdens bezetting moest aantal beneden 20 blijven. Voorwaarden:

- inwoner dorp Bemmelen
- 2 jaar reeds gevestigd
- 25 jaar of ouder.

Toch niet ballotage: voorstellen door 2 leden. Bestuur beoordeelt voordracht, en brengt na beoordeling het voorstel al of niet in stemming, bij afschrijving

door het bestuur is dit niet gehouden tegenover de algemeene vergadering uitleg te geven, wel echter tegenover de voorstellers. Om lid te worden moet $\frac{3}{4}$ der leden ervoor stemmen. Bij breuken wordt naar boven afgerond. Over personen wordt schriftelijk gestemd. De helft van het aantal leden moet minstens aanwezig zijn, wanneer er gestemd wordt, anders moet een tweede vergadering worden uitgeschreven, waarbij de stemming in ieder geval door- gaat.

Introductie: Is uitsluitend mogelijk door een lid voor gasten die niet in de gemeente Bemmeler wonen. **Absentiegeld:** leden die na 9 uur komen of afwezig zijn betalen 10 cent per avond.

Aanvangsuur: 8 uur (eerste slag klok radio). Dan wordt 'getrokken', de medespelers spelen 2 robbers, leden die later beginnen spelen slechts 1 robber, daarna vallen andere aanwezigen in. Deze behoeven niet te trekken, na de beginrobbers mag steeds slechts 1 robber gespeeld worden.

Bestuur: is nog steeds voorlopig, het bestuur regelt de gang van zaken in de Sociëteit, als daar zijn de zorg voor de spelen, de consumptie enz. Het is gemachtigd bij bijzondere gelegenheden eenige leden uit te nodigen haar bij te staan. In alle gevallen waarin niet voorzien is beslist het bestuur. Is bij verschil van mening een acuut besluit nodig, dan beslist het bestuur bij monde van haar voorzitter, bij diens afwezigheid bij monde van haar secretaris en vervolgens door den penningmeester.

Royement: Op voorstel van 2 leden, waarbij dezelfde procedure wordt gevolgd als bij de toetreding, waarbij de helft van het aantal stemmen voldoende is een voorstel aan te nemen.

Vergaderen: jaarlijks in Januari, waarbij vaste punten zijn, verslag van de secretaris en verantwoording penningmeester.

Aan dit geïmproviseerde looprek zal nog vaak getimmerd moeten worden. Naarmate de spruit grooter wordt, zullen daaraan meer eischen gesteld worden, waar we niet meer te lang mee kunnen wachten, wil het een doelmatig verblijf zijn. We zullen statuten en een H.R. moeten samen stellen.

Al met al kunnen we dankbaar zijn met ons aller bezit "de Sociëteit" te Bemmeler. Het is een heel klein stukje van ons leven geworden, dat wij niet graag meer zouden willen missen.

Een onzer leden zei heel vaak: De Sociëteit is een weldaad voor het dorp. Wanneer er al verschillen waren of zijn, zij worden opgelost door het simpele feit dat je eens per week de beenen onder dezelfde tafel steekt."

Zoo is het, en moge het lange jaren zoo blijven.

Bemmel, 5 Februari 1947

de voorzitter: J. Helmich,

de secretaris: J.M. van den Born

Een van de karikaturen die t.g.v. de oprichting van de soos van het Manneneiland gemaakt werd door de kunstenaar Van Eijdsen uit Nijmegen, was die van Arie Costerman. Hij woonde, zoals we waarschijnlijk allemaal wel weten, op de boerderij de Leemkuil. Arie heeft in de oorlog onderdak geboden aan onderduikers en gevluchte Bemmelingen in de september-oktoberdagen in 1944, in de ruime kelders onder de boerderij. Ook speelde hij met z'n boerderij een belangrijke rol gedurende de daarop volgende oorlogswinter '44-'45.

Als dank daarvoor is een gedenksteen ingemetseld tussen de buiteningang van die kelder en de voordeur. Hij zit er nog steeds.

C.D.

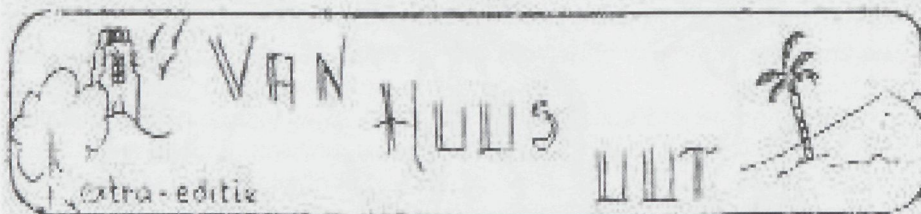
Van Huus Uut (3)

Adri Stuart

Van Huus Uut is het maandblad van het katholiek thuisfront waarmee de jongens uit Bommel en Haalderen, die naar Indië uitgezonden waren voor de politionele acties, op de hoogte gehouden werden. "Van Huus Uut" is uitgegeven vanaf 1947 tot en met mei 1950.

Dit keer een selectie van artikelen uit het extra nummer en het maart nummer van 1948. Het extra nummer is gemaakt omdat het februari-nummer per zeepost verstuurd werd en pas eind maart/ begin april pas in Indië zou aankomen.

In dit nummer wordt stilgestaan bij het overlijden van Bart Vonk uit Haalderen, die op 27 januari tijdens patrouille-activiteiten om het leven kwam.

Wilgrim en ... of ze ook van jullie houden!

Woensdag 28 januari j.l. hield de R.K. gemengde zangvereniging "Wilgrim" haar traditionele uitvoering in zaal Gademan.

Het welverzorgde programma trok een volle zaal en viel zeer in de smaak. Vóór de opvoering van een komische operette traden de dames C. Koenen, W. Roelofs, A. Natrop en R. Bleekman voor het doek en zongen ter ere van jullie: "als ik in mijn klamboe lig te dromen" en "Ons Thuisfront".

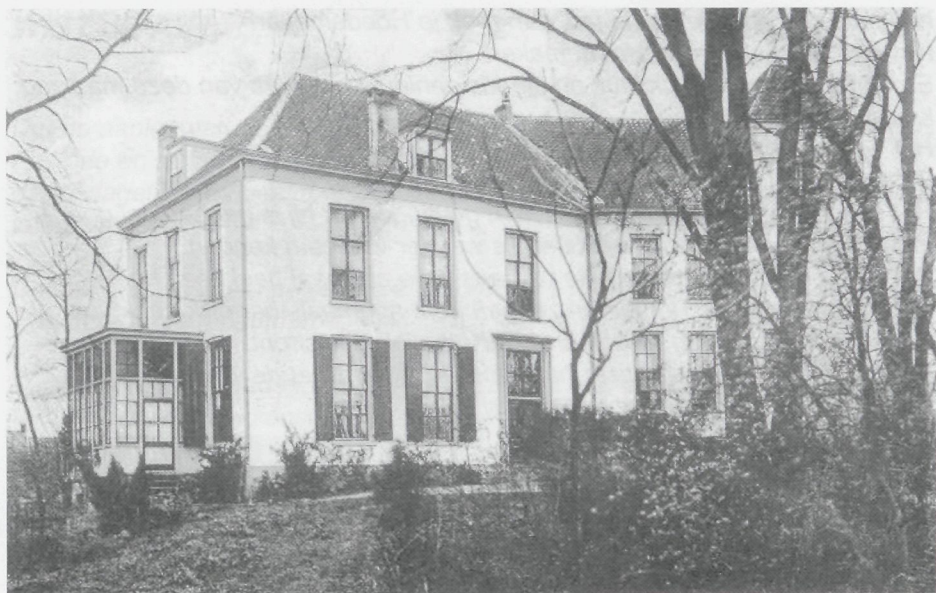
Het was doodstil in de zaal, een stilte, die niet verbroken werd voor het donderend applaus weerklonk.

Maar dit muisje had een straatje. En een aardig staartje ook, want daar draaide het rad van avontuur

Lotjes werden verkocht, centen opgehaald, en aardige prijzen uitgedeeld. En meester Hoedemaker, die voor de verloting nog even gespeecht had, ging die avond met een dikke tas naar huis. Bommel had weer eens in de beurs gegrepen, en goed!

Dank zij Wilgrim!!

R.B.

Als jullie op je bruine rug ligt en zachtjes de muskieten uitvloekt, die rond je arme hoofd dansen, dan gaan je gedachten zo vanzelf terug naar je dorp aan de Waal. En dan komt tussen de palmen langzaam de Kinkelenburg naar voren, groot, massaal, vertrouwd!

Je kunt je geen voorstelling maken van Bemmelse zonder die grove witte reus, onafscheidelijk is hij verbonden met het dorpsbeeld.

Het gaat u goed, meester Hoedemaker

Even onafscheidelijk was de figuur van Meester Hoedemaker verbonden met het Bemmelse leven.

Op school, als kleine jongen, maakte je al kennis met hem. Hij vertelde je verhalen, legde je sommen uit en sloeg zo af en toe een deuk in je schedel.

Toen je groter werd en eindelijk de dag aanbrak, dat je meende voorgoed van de plaag van onderwijzers verlost te zijn, werd het contact nog een beetje inniger! Het begon nu pas te komen!

Stond je op de Jonge Wacht keurig met de pink op de naad van de broek aangetreden rond de vlag, dan stond Meester Hoedemaker er ook!

Rende je 's Zondags als een bezetene achter een leren knikker aan op het sportveld, dan stond Meester Hoedemaker langs het lijntje te schreeuwen. Werd je potemonnaie geplunderd voor het goeie doel of staken ze je uit de

hoogmis een speldje op de jas, dan rook je Hoedemaker!
 Het was altijd en overal Hoedemaker!
 En doordat je zo van dichtbij en steeds opnieuw het werk van deze man zag,
 kreeg je een warme hoogachting voor hem.
 Het was allemaal voor een ander, al zijn zorg en al zijn moeite!
 En nou is 't voorbij!
 Het schoolbestuur van Tiel heeft hem gevangen en hij is gegaan vol goede
 moed en een even grote werklust als we hier van hem kenden.
 Wij wensen hem en zijn familie namens jullie allemaal heel veel, heel veel
 succes en zegen in Tiel toe en zeggen hem nogmaals hartelijk dank voor al
 zijn werken en zorgen, speciaal voor Katholiek Thuisfront.
 En we menen het van ganser harte als we sluiten met de wens:
 Het ga u goed, meester Hoedemaker!

Thuisfront nieuws

Tientallen brieven hebben wij de laatste weken ontvangen, waarin wordt vermeld dat er pakjes die wij eind Januari hebben verzonden, in prima staat zijn aangekomen. Zij zijn weer met veel enthousiasme en dankbaarheid opgemaakt.

Helaas bleek, dat bij enkelen de cigarretten min of meer verschimmeld waren. Het zou natuurlijk beter geweest zijn, als we de cigarretten in blik hadden kunnen verpakken, maar er is praktisch niet aan blik te komen. Uit vele brieven blijkt een grote ingenomenheid met de inhoud van ons eigen blad "van Huus Uut", dat thans een half jaar bestaat, en dat, zoals sommigen schrijven, weer eens op en top terugvoert in de eigen sfeer van hun geliefde geboortedorp. Het doet ons goed dat men zo over ons eenvoudige maandblaadje denkt en het geeft een stimulans het werk ook in deze richting voort te zetten.

Op 29 Januari word door ons gelegenheid gegeven om gramfoonplaten te maken en naar Indië te versturen. Vele familieleden van jullie en ook de Zangvereniging "Wilgrim" hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt en wij zijn benieuwd te horen of deze platen zijn aangekomen en of je genoten hebt van de gesproken woorden van ouders, broers, zusters enz. en van de zang en muziek.

Marinier Eef Damen vertrekt
 naar Nieuw Guinea. nov.'53.
 foto van Eef Damen.

WIST JE AL

Dat de aanleg van de provinciale weg vanaf het Hoog achter langs de Pastorie en het Kerkhof over de kwekerij van Evers naar het Vossenhol dezer dagen is aanbesteed. De uitvoering zal nu wel niet lang meer op zich laten wachten.

Dat soldaat J. Peters de eerste is uit ons dorp (of eigenlijk thans weer uit Haalderen) die repatrieerde.

Dat de gemeenteraad het hoogst noodzakelijk achtte een verplichte gemeentelijke vuilnisophaaldienst in het leven te roepen.

Dat onlangs den bus van de G.T.M. de luxe auto van Geert Knipping heeft gekraakt. De luxe auto moest een flinke operatie ondergaan; de bus kwam in de sloot terecht en de inzittenden met de schrik vrij. De oorzaak zware mot!

Dat dezer dagen Dr, v.d. Born een lezing heeft gehouden over "T.B.C. onder het rundvee". De lezing word door de aanwezigen met belangstelling gevolgd. Nagenoeg alle A.B.T.B.-ers en J.B.T.B.-ers en leden van het Veefonds hebben er het hunne van opgestoken.

Dat wij op Palmzondag een mooi Passiespel hebben gezien, geschreven door Kapelaan v.d. Voort, geregisseerd door dhr. Akkermans en gespeeld door de mannelijke en vrouwelijke jeugd onzer parochie met enkele leden van Werken en Weldoen. Het geheel was schoon en verheffend. Diegenen die er waren hebben veel genoten; zij, die er niet waren, hebben veel gemist.

Dat op 11 April de K.A.B. afd. Bommel, haar 30-jarig bestaansfeest zal herdenken. Wij hadden inzage in het programma en het wordt dik in orde. Enkele Leden zullen gedecoreerd worden!!!

Dat de E.K.V. te Ressen, een omzet heeft gehaald van ruim twee miljoen vijf honderd drie en zestig duizend gulden. De hoogste omzet tot op heden behaald.

Dat met de bouw van het koelhuis nabij de E.K.V. inmiddels is begonnen.

Dat Bartje Terstegen een huis bouwt tegenover Sloot in de Boswei, Arie Appeldoorn in de voormalige tuin van Vernooy en Reijnen direct na Pasen de modelboerderij betreft in de Bouwing.

Dat de "Kleintjes" op de 2de Paasdag hun eerste H. Communie hebben gedaan.

Een dameskorfbalteam uit Bemmelen, maar waarschijnlijk niet het hier bedoelde team. Foto van mevr. Annie Derksen.

Dat onze Korfbalclub: W.I.K. in competitieverband speelt. De dames doen het best. De wedstrijd tegen de dames uit Driel werd met 5 - 0 gewonnen. Hoera, ga zo voort mijn dochters en jullie zult nog kampioen worden.

Dat "Werken en Weldozen" binnenkort het blijspel "De Rase" zal opvoeren, een drie akter, geschreven door Jac. Ballings. Weest er van overtuigd. Zij zal d'r best doen.

Dat op 3 April de Harmonie uit Leuvenheim bij Brummen een concert zal komen geven in Zaal Gademan ten bate van onze Harmonie U.D.I. Zij doet dit geheel gratis. Bravo! Spoedig klinken ook de eigen tonen van U.D.I. door Bemmelen's straten! Naar wij vernemen heeft U.D.I. grootse plannen!

Dat ook dit jaar weer een groot aantal mannen en jongemannen hebben deelgenomen aan de Stille Omgang te Amsterdam. Bemmelen was op waardige wijze vertegenwoordigd.

Dat er in de Dorpsstraat een aanrijding heeft plaats gehad tussen een auto uit Enschede en een wagen met aanhang. De luxe auto was er het slechtst aan toe. Directe overbrenging naar het autohospitaal was noodzakelijk. De

*grote slee met stenen stond dwars over de weg en noopte de bus-
sen van de G.T.M. gedurende zekere tijd de Vossenhol boulevard te volgen.*

*Dat het sportveld te Haalderen, wat geheel veranderd is en nu zo is, dat het
onbespeelbaar is. HAVO speelt nu de competitie verder uit in Bemmelse.
Goede daad "Sportclub - Bemmelse" Weer een bewijs van goede samenwer-
king.*

Sportrevue

*Ja, jongens, ondertussen zijn er weer harde klappen gevallen. Niet alleen in
de klasse waar Sportclub Bemmelse in speelt, maar ook in andere afdelingen.
Zo dacht b.v. Oosterhout, zo zonder meer kampioen te worden, maar ik ben
bang dat zij op het laatste moment nog de kous op de kop krijgt. Maar hoe
staat het met Bemmelse. Ik hoor het jullie al zeggen. Welnu, precies zoals we
verwacht hebben. De derde plaats achter Jonge Kracht, dat inmiddels kampi-
oen is geworden en de Orion-boys dat de tweede plaats inneemt.*

*Ook op Nieuw Guinea werd gevoetbald. Hier een plaatselijk elftal tegen het
elftal der mariniers op Fak Fak.* *foto van Eef Damen.*

*Na ons laatste nummer moesten de onzen nog 4 wedstrijden spelen en hier
heb ben zij er 2 van gewonnen, een gelijk en een verloren tegen Jonge
kracht in Huissen.*

*In deze laatste wedstrijd hebben wij het moeten doen zonder B. Peters, onze
rechtshalf, die enkele weken met longontsteking te bed heeft gelegen en nu
weer flink aan het opknappen is.*

De wedstrijd tegen Quick 4 was er een om van te genieten, 2-1 was hier de

uitslag. Van begin tot eind spanning en men was uiteindelijk blij, dat het afgelopen was. Jonge, jonge, wat is er gestreden!

Tegen Angeren kwamen we met enkele invallers in het veld en moesten met 2-2 genoeg nemen, een wedstrijd, die niettegenstaande de invallers, toch wel gewonnen had kunnen worden. De wedstrijd tegen Jonge Kracht was vurig en enthousiast maar Bemmeler verviel weer in de oude fout: niet van de kans profiteren.

Dan Haalderen-Bemmel, gespeeld op het Sportclub-terrein. Hier dreigde weer het chauvenisme de baas te gaan spelen maar Peek floot 5 minuten te vroeg en Bemmel won voor de tweede maal in successie met 1-0.

We zullen nu flink gaan trainen voor de komende competitie en gaan spoedig o.l.v. de heer Ex op het veld oefenen.

Hiermede zijn we inmiddels met de junioren al begonnen.

Ons tweede. Zij leverde Zondag j.l. een topprestatie door van HAVO met 3-2 te winnen. Haalderen moest deze wedstrijd winnen om in de running te blijven, maar onze tweede elftallers revancheerden zich schitterend van de destijds geleden nederlaag. Waar een wil is, is een weg.

Het derde elftal liet zich onlangs de kampioenkans ontnemen door van O.S.C. met liefst 6-1 te verliezen. Ze staan momenteel op de vierde plaats, achter HAVO 3, O.S.C. 3, R.K.H.V.V. 4. Nog niet zo slecht.

Onze A junioren wisselen goede met slechte wedstrijden af. Zo wonnen ze van Angeren A en HAVO A en verloren door eigen schuld van G.V.A. en De Bataven A. Momenteel staan ze op de tweede plaats. Elistha A staat bovenaan met 1 punt verschil. Verliest E. de laatste wedstrijd en wint Bemmel, dan zijn we nog kampioen. Misschien moeten we nog een beslissingswedstrijd spelen. De B-junioren doen het kalmpjes aan. Dan winnen, dan verliezen. Zaterdag verloren ze met 5-2 van Jonge Kracht. Maar ze beloofden het een volgende maal beter te doen.

De toekomst is voor de Sportclub niet zo rooskleurig. Hentje Lindsen van het Café is al onder dienst en straks ook wel jullie gezelschap komen houden, evenals Bennie Meurs die ook al op de nominatie staat. Dit zijn spelers van het eerste elftal maar zo hebben we er in de lagere elftallen ook nog zitten. Het ligt in de bedoeling in de maand Mei nederlaagwedstrijden te organiseren. Hiertoe werden clubs uitgenodigd uit de 4de klasse K.N.V.B., o.a. Kolping, Spero, Elistha, de Bataven.

Wie Bemmel de grootste nederlaag toebrengt of ...????? zelf de kleinste nederlaag lijdt, ontvangt een prachtige prijs. Het ligt vooralsnog in de lijn der verwachtingen, dat we seriewedstrijden krijgen. Ja, Sportclub Bemmel blijft actief.

Zij blijft actief om sportminnend Bemmel iets goeds te blijven bieden. En al zijn we geen kampioen geworden, de geest is goed en we hebben de beste verwachtingen voor de toekomst. De Heer Ex wil ons met geweld in de 4de

klasse hebben. Wij hopen dit met de medewerking van de spelers, die hierin een ruime sportplichtsbetrachting aan de dag leggen, te kunnen bereiken. Wij zullen hopen, dat Bommel spoedig DIE plaats in het sportleven krijgt, waarop zij recht heeft. Ik hoop dit jullie eens te kunnen schrijven. Neen, ik roep dit niet. Wij allen hopen, dat jullie dit zelf zult kunnen meemaken. Laat beide wensen welke hierin liggen, spoedig waarheid mogen worden.

Jongens, Tabé!!! Een volgende maal meer!

De legerfoto's die in dit artikel zijn geplaatst stonden niet in het periodiek "Van Huus Uut." De techniek van het maken van dit blad bestond toen hooguit uit "stencilen." Wie kent het nog?

Ze komen overigens uit de albums van Eef Damen, die pas in 1953 naar Nieuw Guinea werd gezonden. Toen bestond dit blad inmiddels niet meer. red.

Th. G. Kemperman

DORPSSTRAAT 173

Café Billard en Sigarenmagazijn

Eerste klas merken:

Tabak - Sigaren - Sigaretten.

In die jaren moesten "onze jongens" ook de diensten en waren van de plaatselijke neringdoenden ontberen. U ziet hier een advertentie van een belangrijk oord voor ontspanning uit die tijd!

Huize Stadwijk en de "gevonden" vuistbijlen.

Charles Derksen.

Nee, dit is niet de titel van een nieuwe Betuwse crimi. Dit is het verhaal dat 30 jaar geleden plaatsvond maar zijn oorsprong heeft, 70 jaar geleden, in september 1944, in Ressen.

Hoe het waarschijnlijk zo is gekomen.

Toen in de dagen van september 1944 de Duitsers uit een groot gedeelte van de Over Betuwe verdreven waren (Lent, Ressen, Bemmeler) en de bevolking bijna helemaal geëvacueerd was, waren de enige levende wezens, naast enkele mannen van het "manneneiland", nog de bevrijders die hier aan het Linge-front huisden.

Overall had de legerleiding borden laten hangen met de tekst:

"NO LOOTING", (niet plunderen) soms nog aangevuld met de tekst:

"THESE PEOPLE HAVE SUFFERED ENOUGH" (Deze mensen hebben al genoeg geleden.) Helaas bleek dit nodig te zijn. Hoe kon dat?

Op 6 oktober 1944 lagen de "elitetroepen" van de 82ste Amerikaanse Airbornedivision "op rust" bij Mook. Op die dag echter werden ze met amfibietrucs vervoerd naar het front in de Betuwe waar ze, als het ware "misbruikt" werden om daar als gewone infanterist het front te bemannen. Daar waren dure airborntroepen eigenlijk niet voor bestemd. Ze zijn daar tot 11 november, dus ruim vijf weken, gebleven. 's Nachts werd er gepatrouilleerd maar vooral overdag sloeg vaak de verveling toe. Dus werd er vaak in alle leegstaande huizen rondgesnuffeld, waarbij er best wel eens iets van eigenaar verwisselde.

Berouw?

Begin september 1984 kreeg ik van een collega een verzoek "of ik even iets uit wilde zoeken!" Die collega,

Jan Bos, had veel contact met de 82ste Airborndivision. Dat contact was ooit tijdens de Vierdaagse ontstaan. Regelmatig zocht hij zaken uit voor oud strijders van dat onderdeel. Maar omdat dit verzoek de Betuwe betrof, vroeg hij of ik dat "even" wilde doen.

Geen probleem, dat fiks ik effe, dacht ik. Wat was het geval?

Jan had een brief ontvangen van colonel Foy Rice b.d., wonend in Fountain Hills, Arizona. Rice was in 1944 met zijn eenheid, als luitenant / pelotonscommandant naar de Betuwe vervoerd, zoals ik hiervoor omschreef. Hij had een kopie van zijn stafkaart bij de brief gedaan waaruit bleek dat ze, over de

COLONEL FOY RICE
(U.S. Army, Retired) (602) 837-9482
15855 Richwood Avenue
Fountain Hills, AZ 85268

Waalbrug, via de Steltsestraat (dat kon toen nog rechtstreeks), Waaldijk, Vossenpels en Zandsestraat naar Bemmelen waren gereden. Tijdens een oponthoud, zo schreef Rice, van ongeveer twee uur, had hij in of bij een zwaar beschadigd huis vijf archeologische voorwerpen gevonden, i.c. vijf vuistbijlen. Hij had ze veiliggesteld. Na weken front bij de Linge, had hij niet meer de mogelijkheid om ze terug te geven en nam hij ze mee, uiteindelijk naar de V.S. Of Jan, en dus ik, kon uitzoeken van wie ze waren.

Daar gaan we dan!

In 1984 werd ik nog niet gehinderd door al te veel kennis omtrent de samenstelling en vooral de hobby's van de lokale bevolking en zelf ben ik van het bouwjaar 1950. Waar moest ik dus zoeken. Ik ben begonnen bij mijn vader. Die wist te vertellen dat er in Ressen, op Huize Stadwijk, Gerrit van Olst woonde die amateur archeoloog was en die had "zukke dinge."

Ja ja, maar op de door Rice aangeleverde kaart stond duidelijk dat ze via de Vossenpels, rechtsaf Zandsestraat naar Bemmelen waren gekomen. Daarna oom Bernard geraadpleegd. Die kwam ook alleen maar op de naam Gerrit van Olst. Vervolgens ben ik te rade gegaan bij mevr. Van Elk, mevr. Akkermans, de heren Wouters uit Lent en Nijmegen, Jan Costermans, en nog veel meer. Kortom, ik heb half Bemmelen afgelopen maar alles haalde niks uit.

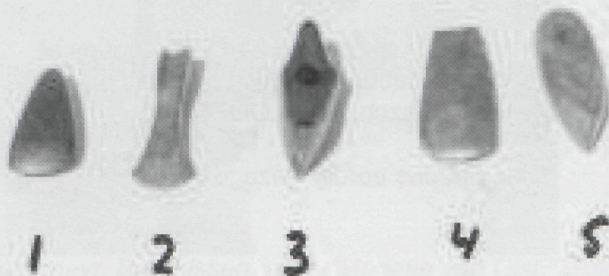
Toch Van Olst?

Daarna ben ik gegaan naar mevr. Breunissen, in 1944 nog Marietje van Olst, dochter van Gerrit en in 1984 wonend in Elst in die witte Boerderij aan de Aamsestraat, waar nu meneer Intratuin van alles omheen heeft gebouwd. Nadat zij de foto's van de vuistbijlen had gezien liet ze me weten dat haar vader wel zulke voorwerpen in zijn verzameling had maar zij kon natuurlijk niet zeggen of deze ook uit die verzameling kwamen.

Dat schoot dus ook niet op maar vooral, volgens de kaart was Rice helemaal niet in Ressen geweest!

Dan de Gelderlander. In de krant van 11 september 1984 heb ik het verhaal verteld en een oproep gedaan om informatie. Ik heb vele reacties gehad maar iedereen wees in de richting van Gerrit van Olst. Ik kwam er dus niet uit.

*De door Rice
teruggebrachte
vuistbijlen.*

Hello mr. Rice.

Op vrijdag 14 september 1984 arriveerde mr. Rice, na een rondreisje door half Europa, in Nederland. Ik trof hem die middag in hotel Erica in Berg en Dal. Een bijzonder aardige man van midden zestig. Hij had geen "zit in z'n kont" en wilde direct de Betuwe in. Dat hebben we gedaan. Hij zat rechts naast me in de auto met de stafkaart voor zich. Toen we de Waalbrug over waren raakte hij even in verwarring omdat je niet meer rechtstreeks de Steltsestraat in kon. Na een omweg reden we over die weg verder, de dijk op en weer linksaf de Vossenpels in. Aan het eind van de Vossenpels ben ik gestopt. Volgens de kaart moesten we rechtsaf de Zandsestraat in. Ik heb Rice gevraagd of we links- of rechtsaf moesten. Hij aarzelde, terwijl hij op kaart kon zien dat we rechtsaf moesten. Ik heb de gok genomen en ben linksaf gegaan en direct weer rechts de Woerdsestraat in. Toen we de boerderij de Woerd voorbij waren en hij het Ressen kerkje kon zien riep hij uit: "Charles, that's the place!" Zucht mijnerzijds!

Maar toen we voor Huize Stadwijk stonden begon hij weer te twijfelen. Gelukkig had ik een foto bij me van Stadwijk uit die tijd. Links van het huis stond toen een "watertoren", waarin nooit water heeft gezeten omdat de boel al verzakte zonder water erin. De fundering bleek, rustend boven een oude sloot, niet voldoende te zijn.

In die toren bewaarde Gerrit van Olst zijn vondsten. Ik heb Rice de foto laten zien en toen wist hij het zeker.

Had dat eerder gezegd!

Hij vertelde dat hij, tijdens het oponthoud van zo'n twee uur, in die toren was geweest en had gezien dat er een opgeblazen kluis stond, waarvoor die vijf vuistbijlen op de grond lagen. Die had hij veilig gesteld omdat hij wel zag dat het niet zomaar steentjes waren.

Maar wat heel erg opmerkelijk was: Hij kwam er nu, na veertig jaar pas achter waarom ze dat oponthoud van twee uur hadden gehad: Ze waren verkeerd gereden! Niet rechtsaf de Zandsestraat in maar linksaf via de Woerdsestraat. En dan kom je niet in Bemmelen maar in Ressen. Heel opmerkelijk!

Tijdens mijn speurtocht had ik overigens al vernomen dat de Engelsen die kluis hadden opgeblazen. (NO LOOTING !)

"Had dat dus eerder gezegd!"

LOOTING

**These people have
suffered enough.**

**Respect civilian
property dont loot.**

Stadwijk met de later afgebroken watertoren.

Weer de Gelderlander en Marietje.

We zijn naar mijn huis gegaan om te eten en ik heb de verslaggever van de Gelderlander en mevr. Breunissen gebeld. Nog diezelfde avond heeft Foy Rice de vijf vuistbijlen, aan mevr. Breunissen -Van Olst overhandigd. Het was een aangrijpende plechtigheid!

"Na een zwerftocht van veertig jaar en duizenden kilometers," zoals de Gelderlander het verwoordde, "kwam de oorlogsbuit terug bij de eigenaresse."

Rice overhandigt de vuistbijlen aan mevr. Breunissen, alias "Marietje van Olst."

Emotie.

Na dit succes ben ik de volgende dagen nog met Rice verder de frontgebieden ingegaan. We hebben de Linge gevolgd en hij heeft me honderduit verteld over die dagen.

Ook zijn we de Ooijpolder in geweest waar hij o.a. de familie Koerwinkel heeft terug gezien.

Aan de Wylerbaan in Groesbeek trof hij de heer Lamers. Dat was erg aangrijpend want dat was de eerste Nederlander die hij na de dropping daar, met zijn 508th Parachute Infantry Regiment, heeft gesproken.

Na enkele dagen heeft Rice afscheid genomen. Het was een inspannende maar ontzettend leuke en dankbare tijd. Ik voelde me zeer tevreden dat ik dit voor een van onze bevrijders heb kunnen doen!

De heer Lamers van de Wylerbaan, de eerste Nederlander die Foy Rice na de landing aansprak.

NB: In november 1985 kreeg ik via collega Jan Bos bericht dat Foy Rice aan een hartaanval was overleden.

A. H. VAN 'T HULLENAAR & Zonen

'T HOOG — BEMMEL
METSELAARS en AANNEMERS

Het aangewezen adres voor Terrazzo-vloeren,
Goolsteenen en Aanrechtbladen.
Bouwplannen, Bestekken en Begrotingen.

Billijke prijzen

1929

A. W. KOENDERS

TIMMERMAN en
AANNEMER

1949 — RPSSTRAAT — BEMMEL

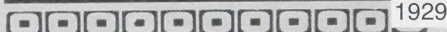

Heeren Tuinders en Groentenkweekers

wij leveren U BROEIRAMEN
LIJSTEN in elke gewenschte
maat; prima kwaliteit en af-
werking tegen den laagsten
prijs.

J. C. Folmering & Zoon Timmerlieden en Aannemers

Machinale Houtbewerking
HAALDEREN gem. Bommel

1929

In wat oude boekjes over Bommel, Haalderen en Ressen vonden we een groot aantal advertenties van allerlei soort. We zullen er af en toe een paar laten zien. Vandaag de aannemers. Die zitten toevallig voor in het alfabet!

MASTRIGT'S BOUWBEDRIJF

ook voor alle voorkomende
verbouwingen en reparatie's.

Beleefd aanbevelend,

S. H. ITERSON
Teselingstraat A 63 b - Bommel.

1949

W. J. STOFFELS - BEMMEL

— TIMMERMAN EN AANNEMER —

SPECIAAL ADRES VOOR

KASSENBOUW - BROEIRAMEN
EN EENRUITERSLIJSTEN

In Amerikaansh Grenen, Lerken en gewoon Grenenhout.

— TEGEN UITERST CONCURREERENDE PRIJZEN —

1929

J. MOM & ZOON HAALDEREN
gemeente BEMMEL.
TIMMERMAN EN AANNEMER

Maken van Bestekken en Teekeningen
goedkoop werk maar degelijk

1929

J. A. VERWEIJEN - Dorpstraat - Bommel
TIMMERMAN — AANNEMER

Machinale Houtbewerking

Levering van alle soorten Hout

■ tegen scherp concurrerende prijzen ■

1949

't Verzetje bijna 40 jaar

René Haegens

Volgend jaar, in 2015, viert Toer- en Wielierclub 't Verzetje haar 8e jubileum. Hoewel niet de grootste van alle sportverenigingen in Bemmél, is het een club met een rijk verleden die bijna iedereen wel kent omdat er altijd stevig aan de weg wordt getimmerd.

Zondagmorgentocht

Het prille begin van 't Verzetje ligt eigenlijk al in 1973. In dat jaar was Bart Peters uit Elst op bezoek bij Bertus Hermans om een nieuwe racefiets te kopen. Toen hij hoorde dat Bertus elke zondagmorgen op zijn Peugeot stevige fietstochten maakte, besloten ze om dat voortaan samen te doen. Ze kregen weldra gezelschap van bijvoorbeeld Wim Gerritsen, Alouis van Gosselt, Jo Hocks, Nico de Kater, Sjaak Polman, Bertus Polman, Wil Peelen, Jo Bartray, Thé Kemperman en Hans van 't Hullenaar. Na een tijd werd het clubje nog uitgebreid met Jan Verhoeven, Jan Heijmen, Gé Polman, Ben Huibers, Hans Neijenhof, Rutger Heijmen, Henk en Jan Arissen, en Willy Leenders.

In de zomer van 1975 streek de groep neer onder de boom achter de wielersaak van Bertus Hermans aan de Dorpsstraat. Dat gebeurde overigens wel vaker, want die plek was het vaste aankomstpunt na de toertocht op zondagmorgen. Er kon gezellig worden nagepraat, waarbij ook de nodige (alcoholische) ravitaillering plaatsvond. Het enige verschil met de andere zondagochtenden was, dat Jan Verhoeven plotseling met het verrassende voorstel kwam om een echte fietsclub op te richten: 'Ik kwam op het idee toen ik me realiseerde dat er al verschillende wielersclubs in de omgeving van Bemmél bestonden, en dat in de buurt ook al diverse wielerrondes werden verreden. Niemand was tegen mijn voorstel, dus vanaf dat moment bestond eigenlijk 't Verzetje. De naam had ik overigens al van tevoren bedacht.', aldus Jan Verhoeven.

'de Finish'

In de periode die volgde werd alles enigszins geformaliseerd. Er kwam een echt bestuur met Bart Peters als voorzitter, Jan Heijmen als secretaris en Willy Leenders als penningmeester. De officiële oprichting vond plaats op 24 oktober 1975.

Het clubhuis was gevestigd in een oude schuur, eveneens in de tuin van

Bertus Hermans, en kreeg als toepasselijke naam 'de Finish'. De ruimte werd door verschillende leden compleet verbouwd en ingericht; inclusief een bar en aan de (paarse) muur een kunstwerk dat was opgebouwd uit verschillende fietsonderdelen en vervaardigd door docent handvaardigheid Verhoeven. Bij het eerste feest dat er plaatsvond, bleek echter de (belangrijke) tapinstallatie te ontbreken. Dat probleem werd opgelost door Hans van 't Hullenaar die een tuinslang aanlegde tussen zijn thuis-bierpomp - via de tuinen van aangrenzende woningen - naar de tapinstallatie in 'de Finish'. In 1979 werd 't

Verzetje werd op 14 februari van dat jaar bij notariële akte als vereniging ingeschreven, meldde zich bij de Kamer van Koophandel en sloot zich spoedig daarna ook aan bij de NTFU, de Nederlandse Toer en Fiets Unie.

Wielerronde van Bommel

Hoewel in de eerste jaren de zondagmorgentocht een belangrijke activiteit bleef, kwam 't Verzetje met een aantal opmerkelijke initiatieven. Zo werd al een jaar na oprichting de eerste Wielerronde van Bommel georganiseerd, in 1978 gevolgd door een toertocht in het kader van het 800-jarig bestaan van Bommel waaraan 600 sportievelingen deelnamen.

De eerste Wielerronde van Bommel gaat in 1976 van start aan het begin van de Dorpsstraat. V.r.n.l.: Ad Akkermans (oud-voorzitter van de VVV), Kees Berendsen, Jan Verhoeven, Bart Peters, Willy Peelen, Gé Polman en Jan Heijmen.

Met name door de wielerronde werd de nieuwe vereniging bekend in Bemmelen en omstreken. De eerste ronde in de zomer van 1976 startte voor de deur van Hermans aan de Dorpsstraat, en ging verder via de Klappenburgstraat, Dr. B. Bastiaansestraat en Oostervelden terug naar het startpunt. De wedstrijd sloeg zo goed aan in het dorp dat het gedurende ongeveer 25 jaar een jaarlijkse traditie werd. Alleen het parcours veranderde een paar keer, maar de publieke belangstelling bleef lang groot. Pas eind jaren 90 kwam er een beetje de klad in: de interesse liep wat terug, terwijl 't Verzetje de grootste moeite moest doen om voldoende vrijwilligers te vinden die de uitgebreide organisatie telkens op poten konden zetten. Vanaf ongeveer het jaar 2000 stopte de Bemmelse wielerronde dan ook. In 2010 werd de traditie nieuw leven ingeblazen, nu onder de naam Rabo Wielerronde van Bemmelen. Afgelopen zomer werd die ronde al weer voor de vierde keer gehouden (alleen 2013 ontbreekt).

Burgemeester Van Nispen tot Pannerden verwelkomt op de hoek Wardstraat / Dijkstraat de deelnemers aan de koers Parijs-Bemmelen.

Parijs-Bemmel

Een ander bijzonder initiatief van 't Verzetje was de roemruchte toertocht Parijs-Bemmel. In het kader van het 5-jarig bestaan van de vereniging in 1980 werd een bijzondere lustrumstunt gezocht. Dat werd, onder het motto 'vet ien de boks en koersen maar' een 2-daagse toertocht tussen Parijs en Bemmel, met een lengte van 585 kilometer. Op tweede pinksterdag reden 29 clubleden als generale repetitie vanuit Bemmel een retourtje naar het Belgische Geel (285 kilometers in één dag), waarna op 6 en 7 september de grote tocht volgde. Het geheel was tot in de puntjes voorbereid door Hans en zoon Edwin Doornenbal: het hele parcours was meter voor meter uitgeschreven, er reed een bus mee met een arts en twee masseurs, alles onder begeleiding van drie motorrijders die het verkeer regelden. Er namen bij elkaar 41 fietsers deel, ondersteund door 14 begeleiders. Het laatste stuk naar Bemmel werd een ware triomftocht. In Nijmegen waren grote wegen als de Graafseweg en het Keizer Karelplein tijdelijk afgezet toen de wielrijders passeerden, en vanaf de Waalbrug werd het gezelschap geëscorteerd door drumband ESKA op een open vrachtauto. In Bemmel, waar het halve dorp was uitgelopen, werden de helden ontvangen door burgemeester Van Nispen tot Pannerden. Iedereen kreeg een T-shirt (opdruk 'Parijs-Bemmel'), bloemen en een herinneringsmedaille. Nog steeds wordt elke tweede zondag in september een reünie gehouden door de deelnemers in de vorm van een toertocht van 50 kilometer waarbij herinneringen en steeds sterker wordende verhalen worden opgehaald.

De voor- en achterzijde van de herinneringsmedaille voor de deelnemers aan Parijs-Bemmel.

Meter worst

In 1992 werd 't Verzetje ook lid van de KNWU (Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie). Ook toen al bestond de regel dat wielrenners in het bezit moesten zijn van een licentie om mee te mogen doen aan nationale wedstrijden van de KNWU. Maar zo'n licentie kon je alleen krijgen als je lid was van een KNWU-vereniging. Voor 't Verzetje dat graag verder wilde professionaliseren, was het in feite dus geen keuze om KNWU-lid te worden, maar pure noodzaak.

Het nadeel van dat lidmaatschap was dat de vereniging zich voortaan moest houden aan allerlei voorschriften. Zo mocht men bij wedstrijden niet meer zoals vroeger eigen juryleden aanwijzen, of zorgen voor een eigen presentator. Dat werd allemaal door de KNWU geregeld. Het was tijdens de Bemmelse Wielerronde ook afgelopen met prijzen als een meter worst van de plaatselijke slager, of een bedrag van 10 gulden dat de omroeper beschikbaar stelde aan de eerste wielrenner die lek reed.

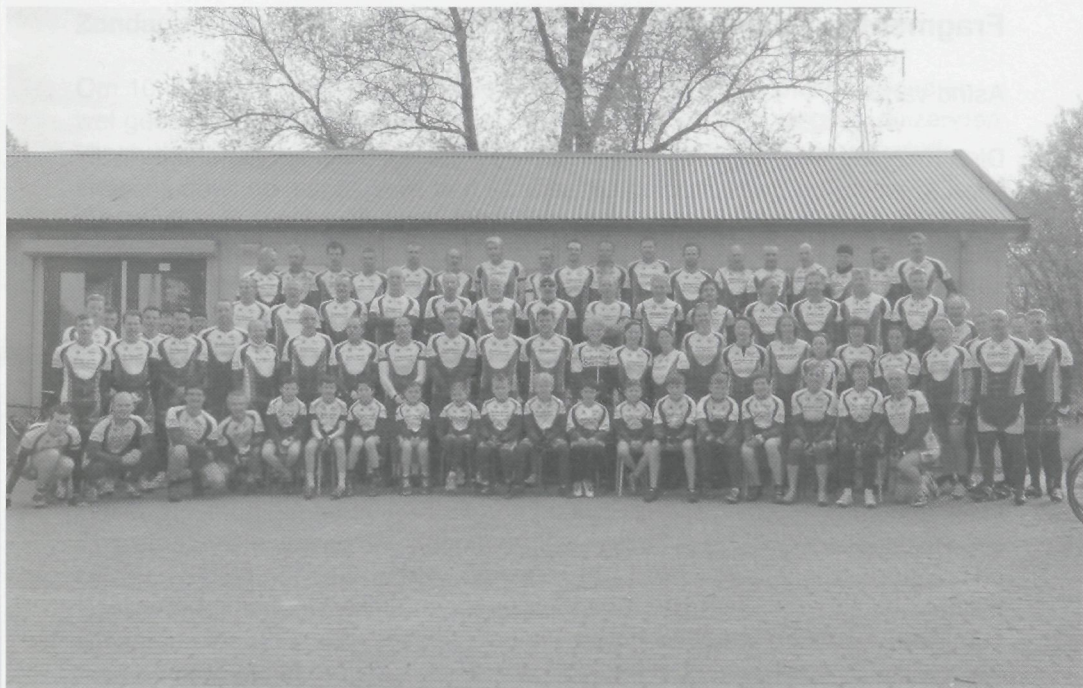
Een eigen clubhuis

Het was onder andere dankzij de koers Parijs-Bemmel dat 't Verzetje in 1980 een forse ledenaanwas kende. Mede omdat Joop Zoetemelk in dat jaar de Tour de France won.

Clubhuis 'de Finish' werd daardoor gaandeweg te klein en de vereniging moest op zoek naar iets anders. Na enig speurwerk vond men nog datzelfde jaar onderdak in de Kinkel, een houten gebouw dat op de plek stond waar nu verzorgingshuis Liduina is gesitueerd. Groot nadeel was dat de ruimtes moesten worden gedeeld met andere verenigingen, waardoor het nooit een echt clublokaal kon worden.

Dat veranderde enkele jaren later toen op de hoek Sportlaan/Wardstraat een eigen gebouw werd betrokken. Het onderkomen met twee toiletgroepen en een berging, had een oppervlak van 60 m². Het werd in 1984 officieel geopend door wethouder Vermeulen. In 2010 werd het houten gebouw vervangen door een nieuwe exemplaar. Om de kosten van een eigen gebouw enigszins te drukken, wordt het overdag verhuurd aan kinderopvang Zonnekinderen.

Het aantal leden steeg afgelopen jaren verder naar 250, waarvan 40 jeugdleden. Het bestuur wist dat onder meer te bereiken door nieuwe jeugdleden tegen geringe vergoeding een racefiets in bruikleen te geven. Door de grote toeloop dreigt echter een tekort aan fietsen en aan begeleiders, waardoor zelfs een wachtlijst is ontstaan. Ook zijn er steeds meer vrouwen die lid worden; hun aantal is inmiddels opgelopen tot ca. 25.

't Verzetje in 2014 voor het clubgebouw aan de Sportlaan.

Voor dit verhaal hadden we gesprekken met Wim de Wijse (van 1978-1988 penningmeester), Jan Verhoeven (rond 1980 voorzitter) en Henri Schrader (coördinator toercommissie 't Verzetje).

Voor
HEREN- EN DAMESRIJWIELEN
RIJWIELONDERDELEN EN -REPARATIES

naar:

J. W. BERNDSEN
SMEDERIJ EN RIJWIELHANDEL

PLAK

BEMMEL

Helaas konden wij niet beschikken over een advertentie van Bertus Hermans uit die tijd.

Wel hebben we er een uit 1948 van Berndsen, de smid van de Plak die zich zo te zien ook regelmatig "vergreep" aan rijwiel! Fietsen kwamen kennelijk later! red.

Fragmenten uit het dagboek van Dina Knipping

Astrid van Abel

Dina Knipping werd geboren in Bemmelen op 5 juli 1920 als oudste dochter van Toon Knipping en San Knipping-Lintsen. Ze had twee broers en twee zussen: Jan, Riet, Annie en Ab. Op 24 september 1946 trouwde ze met Thé Rutgers, geboren op 11 september 1909, overleden 13 januari 1999. Ze kregen samen 6 kinderen: Hans, Paul, Lidwien en Vincent, Rudi en Donny.

Tijdens de oorlog woonde Dina nog in het ouderlijk huis (Plak 345), maar na haar trouwen verhuisde ze naar het Kattenleger. Later woonde ze met haar gezin op De Plak, terwijl ze de laatste jaren van haar leven doorbracht in een seniorenflat aan de Kloosterplaats. Dina overleed op 22 februari 2002.

Tijdens de bevrijding in september 1944 moest ze met haar ouders en haar broers en zussen evacueren. Het gezin kreeg na enige omzwervingen uiteindelijk onderdak in de RK Meisjesschool aan de Kerkstraat 12 in Puiflijk. Daar is Dina begonnen met het schrijven van een dagboek, waarvan we in deze en volgende Kringbladen een deel publiceren.

Eerder plaatste de Historische Kring Bemmelen een artikel over de grootvader van Dina Knipping: Albertus Lintsen. Zie het kringblad van 1998, nr. 1, 'Een Bemmelse Zouaaf' en 'Een oude foto'.

Toon Knipping en San Knipping-Lintsen, de ouders van Dina in juli 1944.

Zondag 17 September

Om 10 uur werd hier in Bommel de hoogmis opgedragen. Die was goed en wel geëindigd toen het grote lawaai begon. Horen en zien verging, duizenden vliegtuigen waren in de hemelsblauwe lucht, het was gewoon 'n verschrikking.

Na de middag vernamen wij dat er zoveel parachutisten waren gedaald om en bij Nijmegen en ook bij Arnhem. Men begon nu te spreken over de bevrijding, maar hoe?

Hier in Bommel dacht men 'wij worden wel slapende bevrijd', maar dit gebeurde niet. We moesten warempel nog een schuilkelder bouwen. O, o, wat een angst en een spanning.

Maandag 25 September

We kwamen uit het lof en daar was de hele familie Bourgogne uit Oosterhout. Die zaten zo tussen het artillerievuur dat ze niet meer durfden te blijven, zo ging het daar te keer. Nog dachten 'wij we komen er wel goed af'. Dat arme Nijmegen dat moest het wel verschrikkelijk kunnen. Zo gauw het schemerig werd ontwaarde men dat het hevig brandde. Ook van Arnhem konden de rode gloed onderscheiden, dat was nog weer wat verder.

We kregen nog meer geëvacueerden, de hele familie Fleuren uit Ressen en de familie Verwey uit het dorp. Het werd toch wel spannend en het geschiet en gebulder was niet van de lucht.

Maandag, daar kwamen de langverwachte tommy's, zulke flinke vrolijke knullen. Ze deelden van alles uit, sigaretten in overvloed, zuurtjes, zeep, chocola, ze waren maar wat gul.

Toen moest er gewerkt worden, overal werden kuilen gemaakt. Zouden we nu nog wat mee moeten maken? Het afweer van de Engelsen uit Oosterhout dat vuurde maar op de terugtrekkende Duitsers, de granaten ontploften, heel bar. We waren dan ook erg bang; dat zijn lelijke dingen.

Maandag op dinsdagnacht was het zo erg. De familie Bourgogne zat in de schuilkelder en wij met wel 20 man op de deel achter, want allen konden niet in de kelder. Wat dikke muren en goed wat hooi boven ons hoofd. Moeder van ons was een heldin. Tussen alle granaten kookte en brutselde ze, ging de kippen en het kalf in 't land nog voeren, waar ze af en toe voor de scherven achter een dikke boom moest schuilen.

Die was nou helemaal niet bang. Tegen de avond om een uur of zes was het wel op z'n hevigst. We hebben rozenkrans op rozenkrans gebeden. Maria en de Heilige Donatus hebben ons goed beschermd, de granaten vlogen op de dakpannen. De handen hielden wij om de oren, en eens kwam zoo 'n knetterende slag, deuren en ramen vlogen open. Dicht in 'n hoekje dicht opeen gedrongen riepen wij Maria om hulp. Zij heeft ons zeker bijgestaan.

Toen het wat bedaarde durfden we eens rond te kijken. Een voltrefter had een einde gemaakt aan de gezellige voorkamer waar nog wel 10 bloemenmanden prijken van het nog pas kort geleden zilveren Huwelijksfeest van Vader en Moeder.

Alles was verwoest, niets als kalk en brokken, wat jammer toch. Onze buurman was ook wel zeer te betreuren. Hij heeft wel 5 voltreffers in z'n huis gehad, misschien nog wel meer. Alles vernield en ze waren zo druk aan 't verbouwen, want die zelfde week zou hij nog wel zijn gaan inschrijven. Ik had zoo 'n medelijd, hij was geheel verslagen.

Jan, Riet, Annie en Dina Knipping in 1926.

Zaterdag 30 September

Het werd zo erg met de toestand dat Bommel ontruimd moest worden. Al velen waren gevlucht naar het fort Lent. Thé was geregeld 's nachts bij ons in de schuilkelder geweest, want hij wist dat ik nogal bang was uitgevallen. Daarom had ik zoo 'n steun als hij er was. Hij was de kalmte zelf. Juist een nacht dat het zo erg was bleef hij bij zijn moeder en ik had al een naar gevoel dat er wat komen zou. Zaterdag den 30e september daar kwam het lieve leven, alles inpakken, tenminste het allernodigste, want je wist werkelijk niet wat je het eerste zou grijpen. Het was waarschijnlijk voor één of twee dagen.

Jo Roelofs met paard en wagen, de familie Bruining met ons hele stel naar het fort Lent, daar zou wel plaats zijn. Lena, Koos en ik zouden met de fiets achterop komen, alles stond overhoop bij Bruining, je zag bijna niemand meer, alles was al wel vertrokken. Mijn gedachten waren bij Thé, waar zou hij zijn? Misschien ook al weg. Wij met onze lege maag op de fiets, juist gezeten, daar kwam een fluiters aan. We vlogen van de fiets, hoe we er zo gauw afkwamen is ons nu nog een raadsel. Onze mooie kerk was weer voor de zoveelste maal getroffen.

Weer was het eventjes stil, maar vlug er vandoor. Met alle geweld moesten we Koos meenemen die is ook zo bang, en nu in vliegende vaart door het

Vossenhol naar de Vossenpels. Maar wat een ruïne. In geen 14 dagen waren we op de weg geweest, en nu zag men alles zo terug, bomen over de weg, de huizen zwaar beschadigd en nog verscheidene tot de grond afgebrand. Ons mooie Bommel wat zag dat er uit.

Het ouderlijk huis van Dina Knipping aan De Plak 345. Op deze plek (hoek De Plak en Deellaan) ligt nu een bungalow ('Milko'), eigendom van Frank Knipping, neef van Dina. De boom op de voorgrond staat er nu overigens nog steeds.

Aan het Fort gekomen stond de wagen met de hele familie al op ons te wachten. Het was me daar een drukte van belang en tommy's in overvloed. Toen hoorden we daar nog het ergste van alles, er is geen plaats meer. We konden ons wel vergelijken met Maria en Jozef, die ook geen plaats meer konden vinden in de herberg. Allen stond het schreien nader dan het lachen, waar naar toe? De één zei dit en 'n ander dat.

Maar weer verder naar Oosterhout, zou dat misschien ons toevluchtsoord worden? Daar aangekomen hadden we al weldra een grote schuur gekregen.

De mensen daar waren zeer goed en behulpzaam. Eerst met Lena nog even naar Dina geweest die erg blij was dat ze bekenden zag. Daar zou voor Moeke die nog heel wat rust nodig had, een onderdak zijn.

We waren al druk bezig met onze woning in orde te maken toen wij voor de derde maal een klap in 't gezicht kregen. Een hoge oome zag ons sjouwen met dekens en hij kwam al op ons af. Wat zou die nu moeten? Inpakken en allemaal naar Ewijk over de Waal. O, o wat een paniek, waar moet dat naar toe?

Heel wat Bemmelse reden we voorbij, die allen die kant op gingen. We waren dus vast niet alleen. Op de dijk hield ons Van de Born nog aan en gaf ons inlichtingen. Een hele tijd hebben we aan het veer gewacht en eindelijk kwam een bootje om ons naar de overkant te zetten. Zo ver men kijken kon stond de dijk vol Bemmelaars te wachten om naar rustiger plaats te worden gebracht.

In Ewijk wachtten ons wagens met paarden. Daar zo goed en zo kwaad als het ging allen erop en daar ging het verder. Lena en ik achterop met de fiets. Nu moesten we naar Druten, luidde de boodschap, wat een eind toch. Onderweg kwamen wij al lege wagens tegen en die voerman zei al dat Druten vol was. Hij moest maar door rijden naar Puiflijk, nog al weer verder. Waar komen wij toch terecht? En met die moeders daar moest je nog het meeste doen hebben, dat die dit alles ook nog moesten meemaken.

We kwamen door Winsen. Daar zat nog een oude bekende, met z'n drieën er naar toe. Hij wist niet wat hij hoorde, dat we zo ver weg moesten. Na een heerlijk kopje koffie en de beste wensen weer op de fiets om de wagen bij te komen en zo tegen half 7 kwamen we dan eindelijk op de plaats van bestemming. De hele dag gereisd van 9 uur 's morgens af, en nog niets meer gegeven.

We kunnen maar niet begrijpen dat alles hier zo rustig is en niets kapot. We kwamen in de school bij de zusters Dominicanessen. Er lag al stro en daar zouden we ons tentje opslaan. Wij hoopten voor één of twee dagen. De goede zusters zorgden al direct voor koffie, waar we al weer wat van bijkwamen. De boterham smaakte dan ook goed. Nog eens: wat was het hier toch rustig en niets geen stukken. Wij zijn van de hel naar den hemel gekomen. En slapen die eerste nacht, we hebben de schade wel ingehaald van 14 dagen.

Zondag 1 October

De volgende morgen zijn we naar de kerk geweest, ook wel sinds 14 dagen. We hebben dan ook weer de hulp ingeroepen van O.L. Vrouw v.d. H. Rozenkrans, dat zij ons allen zal behouden en voor een spoedig en rechtvaardige vrede die nu toch wel nodig is. De goede zusters zorgden weer voor koffie en alle andere dingen. Moeders met kinderen verzorgden ze zo goed, ze weten niet hoe het ons zo goed mogelijk te doen. Dan is er hier nog zoo 'n comité dat ons voorziet van bonnetjes voor brood,

boter, suiker en jam. Met een beetje goede wil en door mekaar te helpen komen wij er goed. Zo we hoorden waren Jan en Thé nog in Bemmelse bij de hulppolitie. Hoe zouden ze het wel maken ? Zondagavond tegen 7 uur werden wij door hun verrast, wat een feest. Ze hadden zo gezocht maar hadden toch niet gedacht dat ze ons zo ver weg hadden gebracht. Ik voelde mij wel 10 pond lichter.

De ouders van Dina vierden op 31 juli 1944 hun 25-jarig huwelijksfeest.

Maandag 2 t/m donderdag 5 October

Maandag moesten ze weer gaan. Dinsdag zijn Lena en ik naar Druten wezen kijken, daar zaten ook een boel Bemmelse, van Bongers, Jansen en Chr. Wouters en nog veel meer, allen waren ze goed terecht. Heel Bemmelse was er geloof ik wel verzeild geraakt.

Woensdag kwamen de jongens en brachten brood en spek mee.

Donderdag togen ze weer op de fiets om hun plichten waar te nemen. Ik heb ze weggebracht tot op de nieuwe weg buiten Druten. Zaterdag komen ze weer terug. Gelukkig, want ik mis mijn Thé.

Ondertussen is Wiel Bruining en Tunnus hier aangeland met allemaal nieuws uit Bemmelse. Maar het was er nog lang niet pluis, we moeten ons hier nog maar een poosje behelpen.

Zaterdag 7 October

11 uur in de morgen. Vanmiddag zullen Lena en ik eens lekker naar de kap- per gaan, wat zeker wel hard nodig is.

Het Nederlandsche
Roode Kruis

STEMPEL AFDELING

VERZOEK OM INLICHTINGEN
door tussenkomst van het Nederlandsche Roode Kruis

1. Afzender
(Naam, voornaam en adres)
Ans van Dina

2. Geadresseerde
(Naam, voornaam en adres)
Th. van Dina

BERICHT
(Uitsluitend familieberichten, max. 25 woorden).
hier alles goed

Datum *27/10* Handtekening:

3. Geadresseerde antwoordt aan ommezijde.
Het formulier dient door Roode Kruis personeel te worden ingevuld.

Antwoord van geadresseerde

Bericht ontvangen, wij maken het hier goed. Als er kans is kom ik zoo spoedig mogelijk over. Tot spoedig weerziens, dag schat. Groetend, Theo.

Datum *30/10 1944*

Handtekening.
Theo

Het telegram van Dina aan Theo op 27 oktober 1944 ('Hier alles goed.') en het antwoord van Theo op 30 oktober ('Bericht ontvangen, wij maken het hier goed. Als er kans is kom ik zoo spoedig mogelijk over. Tot spoedig weerziens, dag schat. Groetend, Theo.')

Zondag 8 October

Zondag vandaag. Wat een dag gisteren. Van de kapper is niets gekomen want er vielen zelfs granaten in Druten. Wij kwamen op weg al mensen tegen die schreeuwden zo en riepen maar: 'Ga toch terug'. Wij zagen al dat het ergens brandde. Natuurlijk niet verder want de angst heb je wel te pakken. Later hoorden wij, dat er zelfs 2 Bemmelse mee zijn omgekomen. De vrouw van Nol Janssen en M. Kuster, vreselijk. In Bommel door zoveel granaten gespaard gebleven en hier in Druten waar een enkele viel, moest hun het lot treffen. Arme Nol en kindertjes, zij waren zo gelukkig. Moge OLH de overblijvenden kracht en sterkte geven en de overledenen de eeuwige rust. Vanmorgen was om kwart voor 9 de H.Mis voor de vluchtelingen. De hele kerk was gevuld. De Pastoor sprak zijn bewondering uit en hoopte zolang als het duurde dit ook zo mocht blijven. Hier is ook al 'n enkele tommy waar te nemen en bij die boer waar Moeke Roelofs is, zijn er ook al wat gekomen. Ik vind het niks fijn. Thé en Jan zijn ook al niet gekomen. Wanneer zal voor ons toch het bericht komen dat we weer naar huis kunnen? O, wat een gejuich zal dat zijn. Want we weten vooruit in wat voor een Bommel we

komen. Puin en halve huizen, anders niets. Als er nog maar één kamer goed is. Desnoods het kippenhok, als dat er nog staat. Hindert allemaal niets, als we maar terug kunnen. Het is bijna 8 uur en het gaat hier te keer. Ze hebben bij Van Dongen een mondorgel gehaald en o ik, ik kan wel brullen. Ik verlang zo naar Thé, was hij maar hier. Het zakt wel weer maar nu ze zo aan het schik maken zijn voel ik het. Vader en moeder kwamen met de berichten dat Angeren en Haalderen bevrijd zijn. Alweer een lichtpuntje voor ons.

Zaterdag 14 October

Vanmorgen uit de H.Mis hadden ze allen weer zoo 'n goede hoop. De een wist dit en 'n ander weer dat. Maar ik geloofde er niet veel van. In de namiddag kwam warempel Bruining aan. Gerard en Jan Rutgers, die brachten ons niet veel goeds.

Bemmel mocht niemand meer in of uit. Het is er nog lang niet in orde. Voor ons hadden ze helemaal geen goed nieuws. De hele brandkast hebben de Amerikanen kapot gemaakt en natuurlijk al het geld gestolen. En er zat nog zoveel geld in van de ABTB en van ons zelf ook nog 'n kistje zilver wat Moeder altijd zo zorgvuldig spaarde. Alles weg, wat moet dat worden? Verders gebruiken ze ons huis als slachtplaats, dus dat zal er wel mooi uit zien. Thé en Jan hebben de groeten en de boodschap meegegeven dat we geen zorg behoeven te hebben. Eten en drinken doen ze genoeg, maar ik heb toch maar liever dat ze hier waren. Hier komen maar steeds meer tommy's. Ik vind het niks pluis.

Donderdag 2 November

Thé, jongen, ik heb je geschreven over het Rode Kruis en met Van de Born 'n brief meegegeven en ik werd verrast door 'n brief van jou. We waren juist onze bedjes aan 't spreien in de kelder. Daar kwam Thé van Huet met 'n Rode Kruis bericht en een brief. Ik kon hem niet open maken zo blij was ik. Goddank maak je het nog goed, wat zal ik goed slapen vannacht.

Het gezin Knipping in 1930 met v.l.n.r.: op de achterste rij Riet en Dina, op de middelste rij Annie, moeder San Knipping-Lintsen, oma Hendrina Lintsen-Meurs en vader Toon Knipping, vooraan Jan en Ab.

Bemmelse slachtoffers van de pestepidemie in 1636

Betsy Eimers

Van de 14e tot de 19e eeuw was de pest een buitengewoon gevreesde ziekte in Europa die miljoenen slachtoffers maakte. De ziekte wordt veroorzaakt door een bacterie en de overdracht gaat meestal via de beet van vlooien, soms ook via het hoesten en niezen van besmette personen.

De pest werd indertijd gezien als een straf van God en de medische behandeling was voor onze maatstaven hoogst merkwaardig. Als mensen genazen, was dat eerder 'ondanks' dan 'dankzij' de behandelmethoden als bijvoorbeeld tabaksrook, rozenextract, gemalen hertengewei of het branden van zwavel. Verspreiding van de ziekte probeerde men te verhinderen door de inrichting van speciale pesthuizen en pestkerkhoven.

Ook ons gebied ontkwam niet aan de zwarte dood. In november 1635 brak in Nijmegen weer een pestepidemie uit die duurde tot februari 1636; meer dan 6000 (van de 10.000) inwoners van die stad kwamen om het leven. De stadsgeneesheer die alles meemaakte, was IJsbrand van Diemerbroeck. Hij schreef over zijn ervaringen een traktaat 'Peste libri quator' waarin de vreselijke gevolgen van de ziekte aan de orde kwamen.

Van Diemerbroeck beschrijft ook enkele pestgevallen in Bommel.

Den Capitein Brauwer

Als nergens in geheel Gelderland de Peste was / van deze besmetting bezocht zijnde / heeft zich gelegen in 't Dorp Bommel verscheide Pest-kolen (= pestzweren) gehadt; en de geneesmiddelen te laat in 't werk gestelt hebbende / is eindelijk gestorven.

Dezen zieken voor de eerste maal bezocht hebbende / hebbe ik terstont de besmetting van hem gevat (= overgenomen) / en een groote Pest-kole met zeer groote pijn op mijn linker hant gekregen; de welke ik door gebruik van bequame plaatselijke geneesmiddelen daar na gelukkig hebbe genezen: Van den beginne tot den einde toe van dit quaat / ben ik nergens over mijn Lighaam qualijk te pas geweest; hebbe noch koortz noch eenig quaat toeval gewaar geworden; noch gebruikt eenig andere Tegen-gift / als den rook van Toebak alleen;

Van dien zelven Capitein is ook besmet geweest zeker Zoldaat / die hem diende / die ook / gelijk ik / een Pest-kole op de linker hant gekregen heeft / die wy ook daar na met plaatselijke geneesmiddelen genezen hebben; en also ook deze nergens anders op zijn lighaam ziek was / en uit gewoonte Toebak genoeg gebruikte / hebben wy dezen ook geen andere Tegen-giften ingegeven.

Den Wel-Edelen Heer Didrik van Welderen, Heer van Leeuwenburg (Zijn Broeder met zijn Zuster van de Peste gestorven zijnde) / heeft de fenijnige besmetting ook gevat (=overgenomen) / die hy ontrent drie maanden op hem gedragen heeft / eer zy haar door eenige merkleijke tekenen openbaarde. Geduurende deze Maanden heeft hy geklaagt dan van een zware Hooft-pijn / dan van een loomigheit over 't geheel Lighaam / zomtijts van zwakheit / zomtijts van vervallen lust tot eeten / en andere diergelijken qualen meer; maar by na den geheelen tijt van een benauthheit voor 't hart.

Op dat hy op zijn gezontheit beter zoude letten / heeft hy op mijnen raat / terstont na de doot van zijn Zuster / (Huis-vrouwe van den Wel-Edelen en gestrengen Heer van Wijnbergen, Colonnell van een Regiment Voet-knechten) van lucht verandert / en daer latende alles / daar men eenigzins quaat vermoeden op konde hebben / hem begeven buiten de Stadt naar 't Dorp Bommel op 't Casteel van den Heer van Wolfferen.

Als hy daar ontrent thien Weken geleefd hadde / het gestadig gebruik der Tegen-giften / die tot voorkoming der Peste dienden / nimmermeer nalatende / en echter voorzeide (= voor-spelde) toevallen allengskens meer en meer toenamen / voornamelijk die benauthheit en zwakheit der krachten; is hy eindelijk / om mijnen raat te verzouken (= vragen) / genootzaakt geweest wederom naar Nimwegen te komen. Hem alhier / uit vermoeden van eenig fenijn quaat / een of twee zweet-drijvende Tegen-giften ingegeven hebbende / is in de Liesse een Pest-gezwel voor den dag gekomen / zijnde de oprechte Bode van dien vyant / die zo lang in 't Lighaam verborgen hadde gelegen / het welk de eerste twee dagen een weinig zich verheft heeft (= groter is geworden).

De Isbrand van Diemerbroeck

Isbrand van Diemerbroeck als pestmeester of 'snaveldokter'. De beschermende kleding bestond o.a. uit een masker met glazen ogen. In het masker zaten (tevergeefs) kruiden en specerijen om de pest onschadelijk te maken. De stok was om de zieken die te dichtbij kwamen op afstand te houden.

En is daar na / hem noch ingegeven hebbende eenige bequame Tegen-giften / alleen door 't opleggen van mijn Magistrale Plaaster van Tacamahaca allengskens zonder rijping verdwijnen / en den Zieken is op deze manier van dien innerlijke fenijnige Vyant gelukkig verlost.

Hy heeft van dit fenijn / dat hy zo lang in 't Lighaam gedragen hadde / lang een zwakke Maag behouden / de welke wy na eenige Maanden / twee braak-middelen / en andere verwarmende / afveegende en versterkende middelen hem ingegeven hebbende / wederom tot haren voorigen en gewoonlijken staat van gezondheid gebracht hebben.

Het is aanmerkens weerdig / dat dezen bovengemelten Heer den geheelen tijd / dat het Pestig fenijn in zijn Lighaam verborgen gelegen hadde / tot zijn volkomen genezing toe / geen merkelijke koortz gehadt heeft.

Kleene Pier, (daarom klein inde wandeling genaamt / om dat hy kort van gestalte was) een zeer wel bekenden Boer in 't Dorp Bommel, een ure van Nimwegen gelegen.

Heeft de Peste gekregen met een sterke koorts / en andere zware toevallen / waar van hy / gelijk'er gelooft wier / den derden dag is gestorven.

De Bloet-vrienden / die hem dienden / hebben hem een dootskleet aangedaan / en het Lighaam van 't bedde tegen of op den vloer op 't stroo geleit; de erfgenamen hebben ook zijne kleederen en anderen huisraat onder malkander gedeelt / en alzo uit vreeze van Dieven in het Huis van allen den Huisraat berooft.

Hebben ook ondertusschen zorge gedragen / dat de Dootkiste van een Timmerman zoude gemaakt worden / en alles laten veerdig (= klaar) maken / om de Begravenisse des anderen daags in 't werk te stellen.

IJsbrand van Diemerbroeck (1609 - 1674) als hoogleraar anatomie aan de Hogeschool van Utrecht

Des anderen daags de dootkiste nu gereet zijnde / terwijl men zeer spoeide / om het lijk ter aarden te brengen / hebben zy gezien / dat den dooden / die men meende uit-te-dragen / wederom levendig wier / en armen en borst beweegde (na dat hy 52 uren in zodanige staat / als een die waarlijk doot was / gelegen hadde) die ook binnen een quartier uurs opstont / schreuwde / en scheurde / heel dul (= boos) zijnde / zijn hemde en alle het ander lijwaat (= linnen stof) / en mishandelde de geen / die naast by hem stonden: zo dat zy hem met geweld hebben moeten houden / en de armen met banden vast binden.

Deze dulligheid (= boosheid) heeft ontrent 54 uren geduurt (gelijk hy mijn zelf vertelt heeft) en is daar na achter gebleven en den zieken is wederom volkomelijk tot zijn leven gekomen / en heeft gezien / dat zommige bloetvrienden zijn kleederen aan hadden en zijnen anderen huisraat onder zijn Erfgenamen gedeelt was / dat hy / als een bezitter / die van den dooden wederom was opgestaan / van haar wederom heeft geeischt.

PESTORDONNANTIE. Ubt last van de Magistraet

van Arnhem door der selver Medicijn doctoren
tot dienst van de Olymenpate op het hospitaal
bijzitten.

Deut. 18. Vers. 15.

Wanneer ghy niet hoort salt de stemme des Heeren uwer
Gods dat ghy handelt ende doet alle syne gheboden, zoo
sulden alle de welcken over u comen ende u raken, 25c.

De Heere zal u de Pestilentie aenhangen, 25c. ende sal u
slaen met ghefuyvel, febris, horre, brand, darricheyde, ver-
giftighe loechte ende geelsucht, 25c.

Ghedrukt tot Arnhem by Iantanz. 1614.

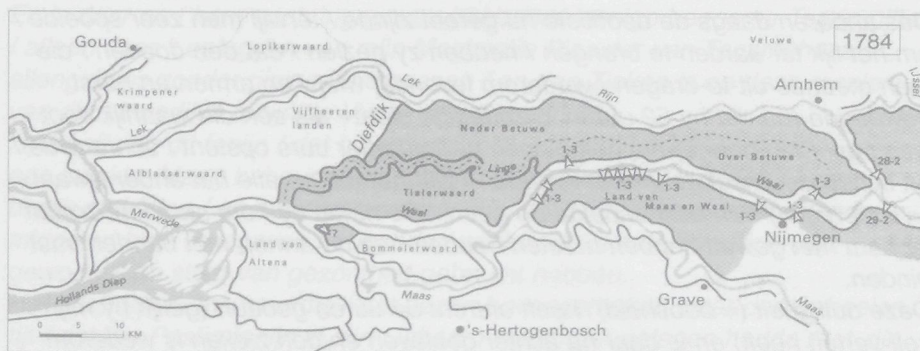
Den 3. October.

Pestordonnantie Arnhem, waaruit blijkt dat men de pest als straf van God zag (bron: www.arnheym.nl).

Heeft in weinige dagen zijn verlore krachten wederom gekregen / en is van de ziekte wederom gezont geworden tot verwondering van alle menschen: is nu in het negenste jaar (in het welk ik deze geschiedenissen in order stelle) dat hy gezont leeft.

En dient noch tegenwoordig den Wel Edelen Heer Johan van Bronkhorst Majoor van zuit-Hollant die in dat zelve Dorp woont / en zijn Boere werk aldaar doet.

Bronnen: 'Traktaat van de pest - Over de pest van Nimwegen van 1636' door IJsbrand van Diemberbroeck. Uitgave 1671. (www.verbodenge-schriften.nl)

De watersnoodramp van 1784

Betsy Eimers

In eerdere nummers van ons kringblad heeft u al het een en ander kunnen lezen over de watersnoodramp van 1784, onder andere over het ontstaan van de kolken. Doordat er dat jaar een extreem strenge winter was, ontstond er, toen de temperaturen stegen, veel kruiend ijs. Dat zorgde weer voor damvorming in de rivieren. Zowel op 29 februari als op 8 en 19 maart ontstonden hierdoor diverse dijkdoorbraken en overstromingen in een gebied waar 60.000 mensen woonden. Haalderen werd bijna volledig van de kaart geveegd (15 doden).

De toenmalige Republiek zag het niet als haar taak hulp te verlenen. De 'Oeconomische Tak' van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen (Haarlem/Amsterdam 1777-1797) nam het voortouw om tot hulpverlening over te gaan. In het boekje 'Rekening en verantwoording der liefdegiften, ingezameld ten behoeve der noodlydenden, door de overstromingen van 's lands rivieren, in het jaar 1784' (bron: www.delpher.nl) staan de getroffen steden, dorpen en mensen vermeld. Huissen dat nog bij Kleef hoorde, wordt in dit boek niet vermeld.

Van de vele getroffen en krijgen de slachtoffers in Bommel bijna 7000 gulden vergoeding, voornamelijk voor het herstel van huizen. Ter vergelijking: In Lent (5 personen) werd 15 gulden uitgekeerd, in Oosterhout 110 gulden en Doornenburg (14 personen) kreeg 36 gulden.

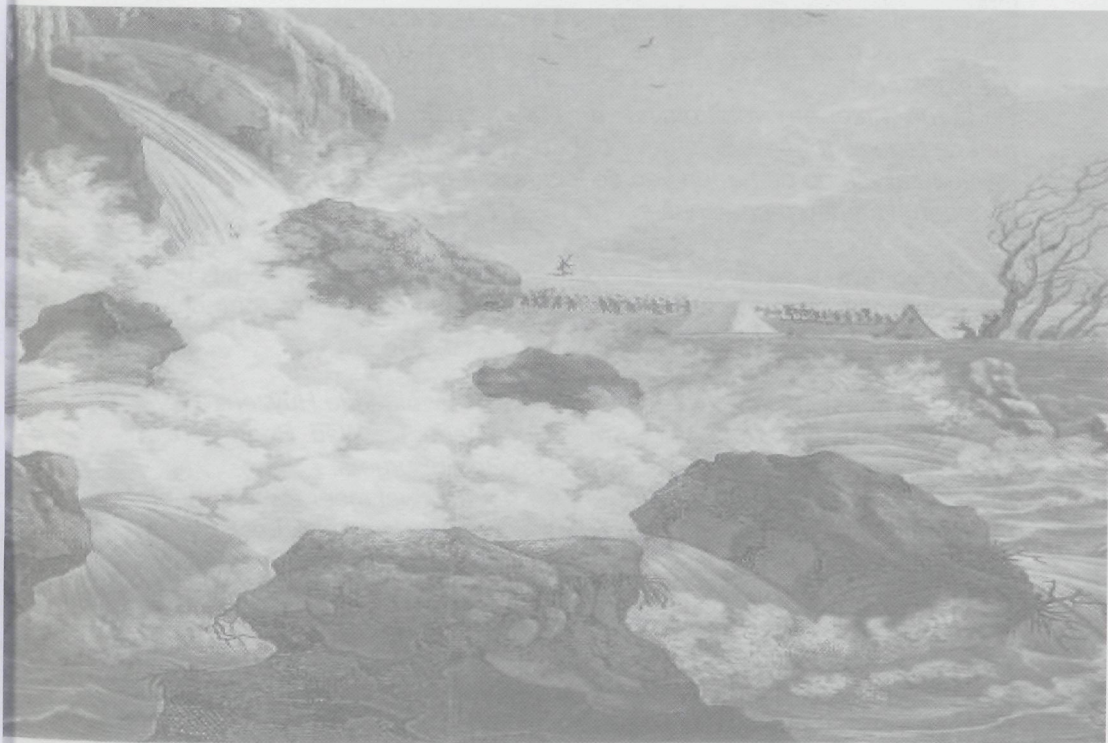
De berichtgeving ging in die tijd langzaam, vooral via vele brieven die in de diverse kranten werden gepubliceerd. Het getroffen gebied is groot en de schade enorm. In de Nederlandsche Courant van 15 maart 1784 staat bijvoorbeeld: 'Zo op het oogenblik heeft men tyding ontfangen dat te Herrewyne het kasteel is omgeslagen, als mede de Kerk, veele Huizen, een meenigte Menschen en Beesten zyn daardoor omgekomen.' Ook een deel van het Valkhof in Nijmegen stortte in.

In de Leeuwarder Courant van 31 maart 1784 staat de volgende ingezonden brief uit Bommel (www.delpher.nl). In verband met de leesbaarheid is de tekst enigszins aangepast.

Ongelukken

Extract uit een brief van Bemmelen den 20 Maart.

Wij zijn enige tijd omringd geweest door het los gaan van het ijs in de rivier de Waal. De daardoor veroorzaakte overstroming heeft ons de communicatie met Nijmegen geruime tijd gehinderd; wij hebben als op een eiland gezeten. Niet ver van ons zijn drie doorbraken in de Waaldijk, en een kwart uur beneden nog een. Ons dorp heeft op sommige plaatsen 7 tot 9 voet (=ca. 2,0 tot 2,5 meter) onder water gestaan; mijn huis en nog 6 á 7 andere zijn vrij gebleven. De ijsschotsen van omtrent 3 voet (= ca. 85 cm) dik hebben op vele plaatsen de dijk overdrongen, en de dijk over 60 á 70 roeden (= ca. 22 tot 26 meter) geheel weggenomen; op sommige laaggelegen plaatsen de huizen, veel mensen en beesten doen omkomen, zowel door de stroom als onder de puinhopen.

Er zijn in deze regio in de loop der eeuwen vele dijkdoorbraken geweest. In 1799 is er opnieuw een dijkdoorbraak. Christiaan Josi maakte in 1802 de ets "Dijkdoorbraak bij Bemmelen" (bron: Nederland in 7 overstromingen - Rijksmuseum Amsterdam). Bij deze dijkdoorbraken werd Doornik verwoest.

Alle vier doorbraken, wat zeldzaam is, geschiedden op den 1 maart, bijna op een en 't zelfde tijdstip! Over een doorbraak was ik nog kort tevoren gepasseerd! 't Gelui der klokken, het jammerlijk geroep der ongelukkigen was onophoudelijk. Door de weinige voor handen zijnde schuiten was de redding weinig. Het ijs stopte zich zowel boven als beneden ons dorp, en ook in het Pandersche Canaal (= Pannerdens Kanaal), 't welk ruim 2 uren gaans van ons ligt. Van Panderen (= Pannerden) en De Duffelt, zijn 52 dorpen geïnnundeerd of geheel weggespoeld.

Tussen Maas en Waal telt men, zo veel bekend is, 28 dijkbreuken. De jammer en ellende is onbeschrijfelijk, aan het nodige voedsel voor mensen en beesten is een algemeen gebrek en zal hun van honger doen vergaan indien God door een milddadige hand hen niet zou redden. Vele mensen met hun paarden, beesten enz. hadden zich in hun vlucht op de dijk begeven, op de plaats waar twee dijkbreuken hun beletten aan de ene of andere zijde er vanaf te komen. Door de sterke ijsstroom was er gedurende vier dagen geen redding; alle ogenblikken voorzagen zij weggespoeld te worden. Een vrouw in barendsnoed die op een kar verlost, is echter met haar kind er nog levendig afgekomen.

De harde winter en overstroming van 1740 heeft in ellende geen vergelijking met de tegenwoordige; God geve dat de algemene erbarmelijke toestand van invloed zal zijn op de harten van de lezers in het ondersteunen en te hulp spoeden van hun medemensen enz.

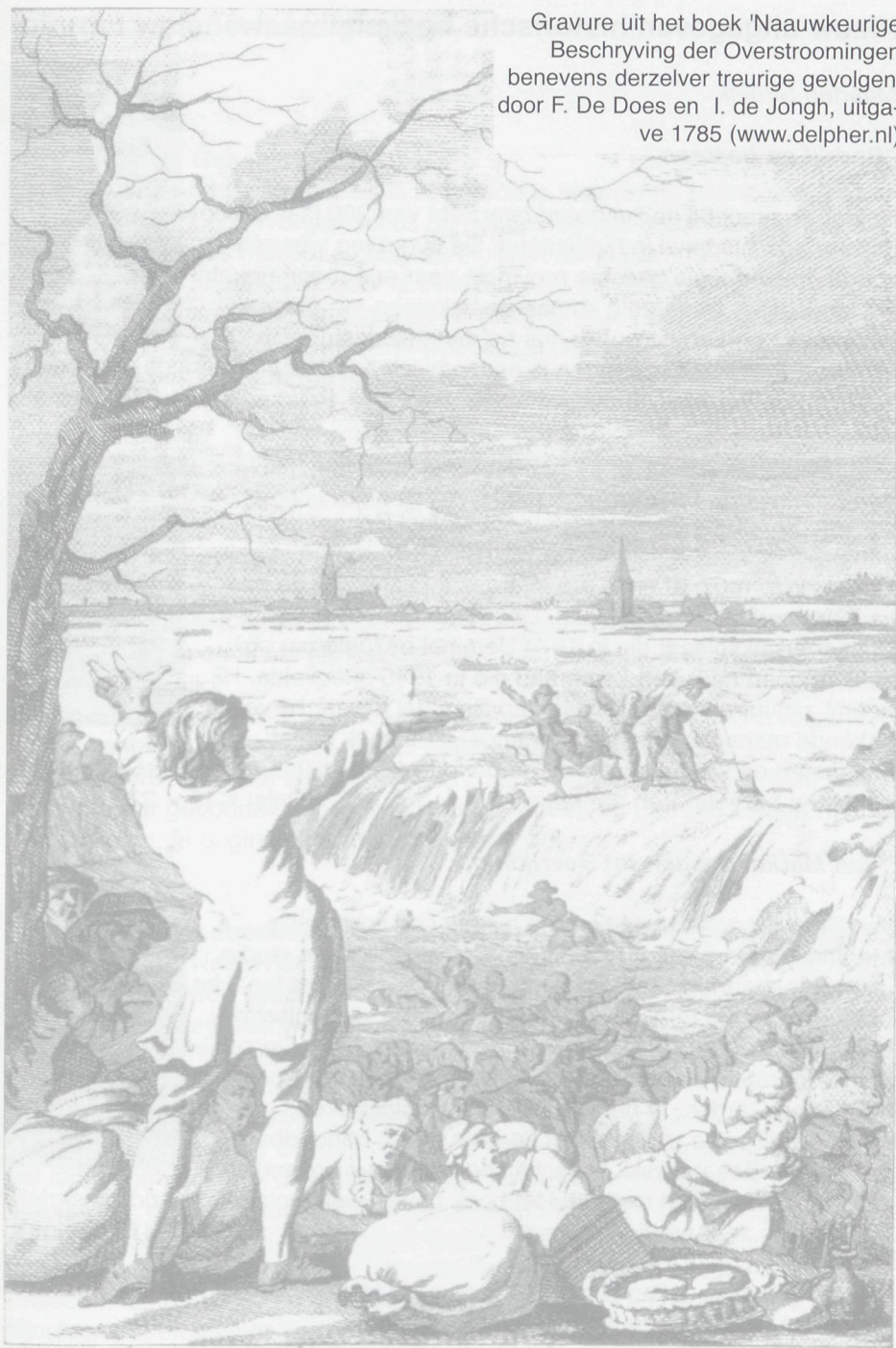
Op de pagina's uit het eerder genoemde boekje van de "Oeconomische Tak" staan de slachtoffers in Bemmeler die een schadevergoeding hebben ontvangen.

Dat in het geheel aldaar zijn opgebouwd de 8 navolgende Huyzen: als van Hendrik Peters, Gerardus Alofs, Frans Hoogstede, De Wed. Beerens, De Wed. Bierman, Jan Hagen, Cobus Peters, Gerrit Burgers.

En boven dien nog 9 andere Huyzen, die het ene wel meer en het andere minder, doch zommige van dezelve echter zeer aanmerkelijk beschadigd waren: als van Arend Theunissen, Laurens Walsing, De Wed. Verplak, Roelof Everts, Fridus Hoogstede, D. Hugen, Nol van Essen, Herman Meeuwse en Jan Teunissen.

Een jaar eerder (1783) had Bemmeler al een zware klap te verwerken gekregen. Door dysenterie stierven 120 van de 600 inwoners. In heel Gelderland vielen door deze epidemie circa 4000 doden.

Gravure uit het boek 'Naauwkeurige
Beschryving der Overstromingen
benevens derzelver treurige gevolgen'
door F. De Does en I. de Jongh, uitga-
ve 1785 (www.delpher.nl)

Nieuw uitgegeven historische boeken

Maarten Stroink

“Bedrijf en bestaan”

Helder en prachtig geïllustreerd overzicht van 200 jaar economische geschiedenis in Gelderland. De overgang van een vooral op landbouw gerichte provincie naar een meer industrieel landschap. Uitgebreid komen de baksteen- en papierindustrie aan bod en natuurlijk ook de metaalindustrie. De schrijver, Piet van Cruyningen is economisch en sociaal historicus en werkzaam op de Wageningen Universiteit. Prijs: €34,95 - 375 pagina's

“De Heuvel”

De van oorsprong Bemmelse auteur Michel Bongers schreef een prachtige streekroman: De Heuvel. Deze roman speelt zich in deze regio af en is erg interessant vanwege de herkenbare personen en plekken. De roman gaat over een Duitse hospiksoldaat die in 1974 Bommel bezoekt om op zoek te gaan naar een kameraad die in 1945 sneuvelde. Hij neemt zijn intrek in het Wapen van Bommel alwaar hij vele bekende mensen uit de regio ontmoet. Het boek bevat bovendien een aantal foto's uit de periode 1944 - 1945 en een lijst van omgekomen burgers. Een aanrader! Prijs: €15 - 225 pagina's

“Van Market Garden tot Bevrijding”

Jan Brouwer schreef dit door de historische vereniging Marithaime uitgegeven prachtige boek, eigenlijk een studie, over de gebeurtenissen rond de operatie Market Garden. Het boek richt zich daarbij met name op de grote strategische betekenis van het Over-Betuwsse bruggehoofd bij de verschillende operaties en op de oorzaken van de mislukte operaties Market en Garden. In het boek komt vanzelfsprekend ook de rol van de Poolse troepen aan de orde en de onhoudbare positie van Sosabowski. De schrijver ontzenuwt bovendien in zijn boek een aantal mythen. Het boek bevat veel foto's en overzichtskaarten. Het boek is zeer prettig leesbaar. Prijs: €29,95 - 415 pagina's

Alle besproken boeken zijn o.a. verkrijgbaar bij boekhandel Polman, en Bruna-DA, beiden in de Dorpsstraat te Bommel.

Internet wetenswaardigheden

Adri Stuart

Maand van de Geschiedenis

De Maand van de Geschiedenis is het grootste historische evenement van Nederland. Honderden organisaties op het gebied van geschiedenis, cultuur en actualiteit, zoals musea, archieven, bibliotheken, historische verenigingen en media organiseren in oktober activiteiten voor een breed publiek.

De elfde editie van de Maand van de Geschiedenis in 2014 heeft als thema Vriend & Vijand. Kijk op de website wat er allemaal te doen is:

<http://www.maandvandegeschiedenis.nl/>

Zoekakten.nl

De website www.zoekakten.nl biedt een toegang tot de gescande akten van de Burgerlijke Stand, kerkboeken (DTB, dopen, trouwen en begraven) en het bevolkingsregister. En dit van Nederland én van België. De scans zelf staan op de website van FamilySearch. Zoekakten.nl biedt echter een gebruiks-vriendelijke manier om snel een akte op te sporen.

Zoekakten.nl heeft begin juni 2014 het stokje overgenomen van GenVer (www.genver.nl) en is net als GenVer was; een privé-initiatief. Gratis en voor niets toegankelijk.

De indeling is per provincie en daarna alfabetisch per plaats en vervolgens kunt u aangeven welke scans u wilt bekijken en welke periode.

Door bijvoorbeeld eerst een persoon te zoeken op **www.wiewaswie.nl** kunt u zijn of haar geboorte- of overlijdensdatum vinden en met **zoekakten.nl** kunt u vervolgens de originele inschrijvingsakte opsporen.

Streektaal.net

De website **www.streektaal.net** richt zich op de 'andere' autochtone talen van Nederland. Naast het Nederlands worden er in Nederland namelijk nog meer taalvariëteiten gesproken. Drie dialectgroepen zijn erkend als niet-Nederlandse streektaal (volgens het Europees Handvest van Streek- en Minderheidstalen). Daarnaast schenkt deze site ook aandacht aan verschillende dialecten van het Nederlands.

In Nederland zijn de erkende streektaalen: Fries, Limburgs en Nedersaksisch. De naam 'streektaal' is echter misleidend als vertaling van het Engelse 'regional language'. Volgens de dikke Van Dale is streektaal namelijk synoniem aan dialect, en dat is nou juist wat een streektaal niet is. Erkenning als streektaal geschiedt alleen wanneer de betreffende taalvariant géén dialect is van het Nederlands, én als het van oudsher in Nederland wordt gesproken. Dialecten als Brabants en Betuws komen dus niet in aanmerking, evenals allochtone talen als het Turks. Zie **www.streektaal.nl**

“Wonderen” bestaan nog

Garage en winkel van Tap aan de Herckenrathweg, hoek Cuperstraat.

Als wij ergens foto's opduiken, zijn ze natuurlijk niet altijd in een heel goede staat. Soms is die staat zelfs erbarmelijk. Maar dan kunnen wij altijd een beroep doen op ons lid Wim den Hartog die, met behulp van heel veel kunst- en vliegwerk met z'n computer en het programma Photoshop, opmerkelijke resultaten boekt.

Dus: Als u foto's voor ons hebt, denk dan niet te snel dat ze toch niks meer waard zijn! Neem rustig contact met mij op. Charles Derksen.

Historische Kring Bommel

Secretariaat: W.J.F.G. Bouwman Postbus 219, 6680 AE Bommel
secretaris@historischekringbommel.nl
Bankrekening: Rabobank Bommel NL39RABO 010 57 26 443
Internetadres: <http://www.historischekringbommel.nl>
Kringlocatie: De Kinkel - 1e verdieping, Van Ambestraat 1 Bommel
Openingtijden: Dinsdag van 10.00 - 12.00 en 20.00 - 22.00 uur.

Bestuur:

Voorzitter: G.Th. Bouwman Brouwerslaan 13, 6681 EB Bommel
0481-462709 voorzitter@historischekringbommel.nl

Secretaris: W.J.F.G. Bouwman Brouwerslaan 23, 6681 EB Bommel
0481-463994 secretaris@historischekringbommel.nl

Penn.meester: A.J.G. van Rossum Sandershof 6, 6681 BT Bommel
0481-461856 penningmeester@historischekringbommel.nl

Bestuurslid: M.J.P. Janssen-van Gelder Dorpsstraat 8, 6681 BN Bommel
0481-464349

Bestuurslid: W.S.T. van de Pol 't Erf 45, 6681 GC Bommel
0481-466147

Bestuurslid: Th.F.M. Peren Gildemeestersplein 86, 6826 LN Arnhem
026-3612990

Redactie:

De redactie wordt gevormd door:

René Haegens, Maria Loonen en Charles Derksen.

Kopij en andere berichten kunnen worden ingeleverd bij hen via:

r.haegens1@chello.nl / maria.loonen@planet.nl / c.derksen37@chello.nl

Lidmaatschap Historische Kring Bommel.

Deze uitgave wordt gratis verspreid onder de leden van de kring.

Aanmelding voor een lidmaatschap kan geschieden bij het secretariaat.

De contributie bedraagt € 15,=. per jaar;

tweede en volgende gezinsleden betalen € 4,50.

Cadeaubonnen waarmee u familie, vrienden of bekenden een lidmaatschap van een jaar kunt schenken, zijn verkrijgbaar bij de secretaris.
